

Marguerite Yourcenar: Dürer egy álmáról (esszé) 3
Halmai Tamás: Asztalizen (Szélcsendjegyzetek) 7
Végh József: Téli tücsökszó (Képzeletbeli beszélgetés
a *Téli tervét* mesélő Hamvas Bélával) 11

Hegedűs Gyöngyi: kimegy a képből, da capo al fine,
kuporog, a tér (versek) 26

Fodor Ákos versei 29

Krulik Zoltán: Másvilág/kilenc történet (prózaciklus) 30

Lackfi János: Türelmes halász, Ahogyan Isten, Távolodó (versek) 40

Tóth László: Holtágsírató (Futamok és rajzok Mikola Anikóhoz) 45

Tábor Ádám: elrejtődés, katasztrófa, március 2. (versek) 59

Kakuk Tamás: Bicikli belső. Flashback (próza) 64

Hyross Ferenc: Sec, Kép (Diavetítés) (versek) 71

Balázs Attila: Zsebszínház (próza) 73

Urbán Anikó: Széttartó történetek (Balázs Attila: *Szép kis történetek*) 77

Győrffy Ákos: „Részlet a tágabb zűrzavarból”

(Sziij Ferenc: *Agyag és kátrány*) 79

Papp Máté: Ophelia is Breathing under Water

(Nagy Márta Júlia: *Ophélie a kádban*) 83

Nagy Márta Júlia versei 85

Johnny Cash: Az Úr a nyomodban jár (dalszöveg) 90

Leonard Cohen: A tiéd (dalszöveg) 93

A borítón és a lapzárókon Kovács Attila fotói

E számunk szerzői:

Balázs Attila író (Bp.), Cash, Johnny (1932–2003), Cohen, Leonard zenész (Kanada), Fodor Ákos költő (1945–2015), Győrffy Ákos költő (Kismaros), Halmai Tamás költő (Pécs-Somogy), Hegedűs Gyöngyi költő (Bp.), Hyross Ferenc költő (Bp.), Kakuk Tamás költő (Tatabánya), Krulik Zoltán zenész (Bp.), Lackfi János költő (Zsámbék), Nagy Márta Júlia költő (Bp.), Papp Máté kritikus (Kecskemét), Tábor Ádám költő (Bp.), Tóth László költő (Dunaszerdahely), Urbán Anikó kritikus (Bp.), Végh József könyvtáros (Ceglédbercel), Yourcenar, Marguerite (1903–1987)

Köszönjük Podonyi Hedvig gyors segítségét, hogy Fodor Ákos hagyatékából rendelkezésünkre bocsátotta a lapszámban közölt verseket.

Kevés hiteles álmleírás maradt ránk a múltból, s itt olyan álmokra gondolok, amelyeket maga az álmodó jegyzett le sietve az ébredésekor. A Leonardo da Vinci füzeteiben írásba foglalt csodás álmok meglepően hasonlítanak a mester rajzaira és festményeire, ám inkább egy éber vagy félig éber állapotba átnyúló onirikus tapasztalás benyomását keltik, mintsem tulajdonképpen értelembe vett álomét.

Marguerite Yourcenar 3

DÜRER EGY ÁLMÁRÓL

Dante szívszorító álmai a *Vita Nuova*-ban és Girolamo Cardano nagy allegorikus álmai szintén az álom, az éber álom és a *visio intellectualis* közti átmeneti területre helyezhetők, ahová gyakran eljutott számos költő, festő és filozófus a középkortól kezdve a reneszánszig, de ahová a modern ember egyáltalán nem kalandozik el, vagy ha mégis megteszi, előkészület és vezető nélkül, eltéved.

Fennmaradt viszont egy 16. századi férfitől egy olyan álom rendkívüli leírása, amely valóban álom volt, ráadásul a leíráshoz, mintegy alátámasztásaként, egy vázlatzerű kis festmény is társul. Dürer naplófeljegyzéseiben találjuk. Íme a beszámoló, melyet az alighogy felébredt művész hagyott hátra erről az álmóról.

Albrecht Dürer: *Traumgesicht*, 1525, vízfesték és tinta papíron, 30 × 42,5 cm
(Kunsthistorisches Museum, Wien)

„Az 1525. évben pünkösöd után szerdáról csütörtökre virradó éjszaka (VI. 7/8.) olyan álmodást láttam, hogy rettentő nagy víztömeg hullott alá az égből. Elsőnek körülbelül 4 mérföldnyire tőlem rémséges zúgással és zubogással ért földet, és elöntötte az egész vidéket. Ettől olyan súlyosan megremültem, hogy fel is ébredtem, mielőtt még a többi víz leesett volna. És az a víz, ami ott aláhullott, rettenetesen sok volt. Előbb még nagyon messze esett, azután már közelebb, de olyan magasról jött, hogy úgy tűnt, mintha lassan hullana. Amikor viszont az első lehulló víztömeg már majdnem földet ért, akkora sebességgel, széllal és zúgással zuhant lefelé, hogy rémültömben felébredtem, egész testemben reszkettem és hosszú ideig alig tértem magamhoz. Amikor azután reggel fölkeltem, idefeszíttem, amit az éjjel láttam. Isten fordítson jóra mindent. Albrecht Dürer”

Nagyon különös álom, melyet a szimbólumok teljes hiánya jellemez. Egy német kritikus a reformáció által kiváltott földindulásszerű változások Dürerre gyakorolt hatását látja benne: ez az ő véleménye. Egy pszichoanalitikus azt feltételezné, hogy a neves festő a víz megszállottja volt: ezt bizonyítani kellene. Mindenesetre a víz kis szerepet játszik Dürer festészetében és metszatkészítő munkásságában, s ha megjelenik, a látványa egyáltalán nem utal katasztrófára. Gondoljunk a békés Inn folyóra, melynek áttetsző tisztasága manapság nosztalgiával tölt el bennünket, s amelyben ott tükröződnek Innsbruck falai, vagy a Trento széleit nyaldosó nyugodt vizekre, vagy pedig arra a kis tóra, amely egy erdei tisztás közepén látható, s amely már komorabb, majdhogynem kegyetlenül magányos, ám azt is zavartalan nyugalom jellemzi. Nemcsak hogy szinte teljes mértékben hiányzik a romboló víz képe a műveiből, hanem még ez az álomban látott áradás sem egyezik semmiben mások bibliai jellegű özönvíz-ábrázolásaival, melyeket drámai módon ural az ember félelme és reménytelensége. A mintegy tizenöt évvel korábbi *Apokalipszis*-sorozatán egyetlen egyszer szerepel eső: nagy cseppekben hull alá egy felhőből, melyben megjelenik egy bárányfejű sárkány, de itt a víz csak járulékos elem. Egyébként az a meglepő, hogy a szilánkokra törő csillagok, a lángok és a fellegek ellenére a *Jelenések könyvének* e képei Dürernél – s előtte talán Szent Jánosnál is – mennyire kevésbé kozmikus jellegűek, kizárólag az emberi dráma szimbolikus megjelenítései.

Ezzel szemben onirikus vázlatában a látomást látó egy realista, s aminek a szemléltője, az kozmikus dráma. Pontossága akár egy fizikusé. Mindjárt az első víztömeg földet érése után próbálta megbecsülni, hogy mekkora távolságra van a becsapódási ponttól, s igyekezett felmérni a többit is az elsőhöz viszonyítva. Számot vetett az egészen fentről aláfoló víz látszólagos lassúságával, majd szédítő iramban megnövekedett gyorsaságával. Tudomásom szerint ritka dolog egy álomban, hogy *érezte* a rázkódást és *hallotta*

a vízuhatok dörgő zaját. Különös részlet, hogy azt mondja, felébredt az első víztömeg lezúdulásakor, bizonytalanságban hagyva bennünket afelől, hogy ez az ébredés részét képezte-e az álomnak, vagy pedig azonnal visszaaludt és alámerült ugyanabban a kataklizmában. A hatás mindkét esetben egy bármiféle emberi elgondolásra történő utalás nélkül 5 észlelt természeti csapásé, ahogyan az egy kristálytömbben tükröződhetett volna emberi szem hiányában. A rémület, ami elfogja az alvót, kétségtelenül emberi reakció, viszont egy állat is ugyanezt érezte volna, s ez a természeti zűrzavar nagyon közel áll egy földrengés okozta zűrzavarhoz.

Vizsgáljuk meg a vázlatot, illetve vízfestményt, mely reprodukálja az álmot. A kékes-fekete felhők tornyosulásához hasonlító hatalmas vízoszlop egy mai embernek akaratlanul is egy atombomba gombafelhőjét juttatja az eszébe, de rögtön vessük el ezt a felszínes, anticipációra utaló megközelítést. A tájat mintha már előre letarolta volna az égből függőlegesen aláfoló piszkos-kék víztömeg; a föld és a már szétterült víz iszapos barnában és zavaros tengerszínben keveredik össze. Ha mindenképpen azonosítani kellene ezt a vidéket a világ valamelyik helyével, akkor a lombard síkságra gondolnánk, amelyen Dürer nemegyszer átkelt, tekintettel a néhány szétszórt, a katasztrófahangulatban csak homályosan jelen lévő fára, melyekről úgy érezzük, hogy emberi kéz ültette és talán nyeste is őket. A messzi távolban egypár, első pillantásra alig látható és a távolság miatt egészen kicsinek tűnő barnás épület szorul egymáshoz egy tengeröböl partján, ránézésre készen arra, hogy visszatérjen az agyagba. Ami el fog pusztulni, nem különösebben szép.

Ismétlem, nincs a kép szélére illesztve vallásos szimbólum, nincsenek Isten haragját megjelenítő bosszúálló angyalok; nincs rajta „lefelé ható erők” alkimista emblémája, ami felesleges is lenne a vízuhatok rettenetes gravitációja mellett. Nincs humanista elmélkedés sem – akár tragikus, mint Michelangelónál, akár melankolikus, mint amilyen majd Poussinnél lesz – a mindenről és a kevésről, mely mi vagyunk a nekiszabadult univerzum jelenlétében. Hacsak a humanizmus legjobb aspektusa nem foglaltatik benne abban a képességben, hogy még álomban és egyféle ontológiai szorongás közepette is folytatja a dolgok felmérését.

Maga a leírás egy ájtatos formulával zárul, melyet az álmából felébredt ember írt oda. Arra emlékeztet bennünket, ha netán kísértést éreztünk volna elfelejteni, hogy Dürer keresztény volt, s úgyszólván kétszeresen is: egyrészt a középkori ájtatosság örököséként és nagyszerű interpretálójaként, másrészt pedig az élete vége felé a reformációval találkozó nürnbergi polgárként. Tetszés szerint lehet úgy értelmezni, mint egy kvázi gépies engesztelő formulát, az isteni jóakaraton alapuló optimizmus többé-kevésbé komoly állítását,

mely éppoly kevésbé meggyőző erejű, akár egy szórakozott keresztvetés, vagy ellenkezőleg, mint a dolgok rendjének történő nagyon is átgondolt alárendelőds gesztusát, mely mindenütt jellemzője valamennyi hitelesen vallásos nagy szellemnek; ilyen volt az univerzum akaratát elfogadó Marcus Aurelius, s így volt az ürességgel Lao-ce és az éggel Konfucius. Ám ez az „ellenkezőleg” itt túl erős kifejezés. Azt gondolhatjuk, hogy a naiv bizalom és a személytelen beleegyezés valahol összekapcsolódik, az emberi természet legmélyén, ahová nem hatol el az ellentmondás elve. Ily módon ez a keresztény *mantra* kétségkívül a segítségére volt Dürernek abban, hogy sér tetlenül kijusson rettenetes álmából.

(1977)

(Fordította: Bende József)

A fordítás alapjául szolgáló írás: *Sur un rêve de Dürer*, in Marguerite Yourcenar: *Le Temps, ce grand sculpteur. Essais*, Gallimard, Paris, 1983, 67–73.

*Yourcenar a saját francia fordításában idézi Dürer sorait; a német eredeti alapján készült magyar szöveg forrása: *Egy álmkép följegyzése 1525-ből*, Harmathné Szilágyi Anna fordítása, in Dürer: *A festészetről és a szépségről. Írások, levelek és dokumentumok*, Corvina, Budapest, 1982, 65. (A ford.)

101. (*Credo*) Hiszek azoknak, akik hisznek.

102. Mióta áll egyenes derékkal ez a fa? S miféle morál szerint?

103. Lehet, hogy a növények mozdulatlansága meditációs gyakorlat? S az évmilliók próbatétel után egy szép napon üdvözülten az egekbe szállnak?

Halmai Tamás 7

ASZTALIZEN

Szélcsendjegyzetek 101–150.

104. A szóból lett világot

a költő visszavezeti eredetéhez: szóvá teszi. (Ez azt is jelentené: Istenhez tereli vissza az elcsatangolt létezését?)

105. (*Spiritual fiction*) Az univerzum mint illúzió, a kozmosz mint kulissza. Mögötte – alig túl a Holdon – fürkész istenek. Gyönyörködnek bennünk? Mulatnak rajtunk? Kísérlet, esetleg show tárgya volnánk? Muszáj szeretniük bennünket, különben nagyon kellene utálniuk magukat.

106. Ha nem találsz a helyed, állj meg, hogy a hely rád találhasson.

107. Felcsigázni az elcsigázottat: ezt teszi az emberrel a művészet, a szerelem, és ezt az angyalok. Nekik emelt hármaskéltár a boldog élet.

108. A lassú madár is gyorsabb az égnél.

109. Örök minden szerelem, mert örök minden. (És mert minden szerelem?)

110. Csillagok szárnycsapása viszi előre a világot. Az út végén – minden út végén – Isten várja a fészketleneket.

111. Csak a fény nem tud besározódni. S nincs, ami ne tudna fénné válni egy véghetetlen pillanatra.

112. Gyávák vagyunk jónak lenni. Félnünk attól, hogy nem lesz mitől félni.

113. Vándor sebek a tengeren: hajók.

114. Istentelen és örömtelen az élet szeretet nélkül. Ami nem bűn (nincs bűn, mert van Isten, mert van szeretet), hanem tévedés.

115. A legnagyobb esztelenség: a szívtelenség.
116. Megorrontani a másokban az angyalt: talán ez a szerelem.
- 8 117. Mikor már beletévelyednánk a tapasztalatba, hogy a világ mennyire bonyolult, mindig megment a gondolat, hogy a szeretet milyen egyszerű.
118. Találkoztam Istennel. De nem ismertem föl. (Bákiről-bármiről bármikor elmondható.)
119. Mindennap abban a reményben kapcsolja be a rádiót, hogy a „Megszakítjuk adásunkat, rendkívüli hírek következnek!” című műsort megszakítva a „Megszakítjuk »Megszakítjuk adásunkat, rendkívüli hírek következnek!« című adásunkat, mert a normalitás hírei következnek” című műsor kezdődik, s azokat a híreket Isten olvassa fel.
120. Olvasni egy könyv gondolataiban.
121. Páros imádság: szerelmesek összekulcsolt keze.
122. (*Humánparadoxon*) Meghal – így jut vissza a halhatatlanságba.
123. Jézus megszületik minden karácsonykor. És mi az év összes többi napján keresztre feszítjük.
124. Isten imádsága a világ.
125. Angyalország fővárosa a szerelmesek szíve.
126. Éjszaka nem hisz a tengerben a part. De hogy nappal se az égben a föld, a fényben a szem, a szeretetben a boldogtalan?
127. A szívem túljárt az eszemen: túl jár az eszemen.
128. Ráérősen nyújtózkodnak, mert királyságuk nem e világból való, a fák.
129. A hold mögötti angyal összes álmát kell valóra váltanunk. Minden egyes pillanatban.

130. Fényszerzetté lesz, akinek az ujja hegyét szerelmes csókkal illeti bárki bolond.
131. Verseskötet: tündérvéna.
132. Amíg gyorsabb vagy, mint a fák: kapkodsz.
133. Nem kérsz, és csodálkozol, hogy kapsz. Kérsz, és csodálkozol, hogy kapsz. Viszonyulj konzekvensebben a csodákhoz.
134. Forgatja fejét a cinke, de mindenfelől Isten néz vele szembe. Boldogabban forgolódik tovább.
135. Mikor elindultam barátot keresni, velem tartott, hogy ő is barátra leljen. Hosszan bandukoltunk, s az út végére elfelejtettük, hogy keresünk valakit. Hiszen megvolt.
136. Nincs jó válasz, mert nincs jó kérdés, mert nincs kérdés.
137. *(Meditáció)* A gondolatok leülepednek a tudat aljára, s csak Isten marad a felszínen.
138. *(Létművész)* Zenszerző.
139. *(Emberország)* Halak szigete.
140. *(Lány kerekese székben)* Partra vetett sellő.
141. *(Négy felismerés)* 1. A gyerekkor kinőhetetlen. 2. A csodák is. 3. E kettő ugyanaz. 4. És igaz, és örök.
142. *(Virtuálprojekt)* Monográfiát írni Neil Gaimanról. És Müller Péter Sziámiról. És Németh G. Béláról. *Lehetőleg* külön-külön.
143. *(Angyallátó)* Amikor – harmadik szeme fölnyílván – meglátta a férfi hátán a szárnyat, feje fölött a glóriát és szívében az angyali jószágot, határtalan öröm öntötte el. Végre egy égi hírnök a poros világban! De körbetekintve letaglózó látványban volt része: *minden* álmatag földlakó láthatatlan szárnyat és glóriát viselt, s a szíve mélyén jó volt, mint a felhőkön túliak. A határtalan öröm helyére határtalan békesség fészkelődött: végre megtalálta azt, ami el sem veszett soha.

144. (*Az angyalok eljövetele*) Az angyalok csapatostul és énekelve és tündöklő szél hátán fognak érkezni egy távoli jövőben, amely sosem jön el, mert már elmúlt és most is tart és nincs vége, mert nincs kezdete, mert az angyalok itt vannak, és csak angyalok vannak itt és most és mindörökké.

10

145. (*Kivezetés a teológiából!*) A világ túl csavaros válasz ahhoz, hogy rájöhhessünk a kérdésre.

146. (*Aranyösvény*) Minden lépéssel megérkezem.

147. Keressük, mert nem tudjuk, mi vészett el.

148. Minden ítélet: előítélet. Amíg idő az idő.

149. (*Angyalzen*) Együtt táncolni – a fákkal.

150. Növényeknek adni koncertet.

Hamvas: Kifelé forduló emberek számoljanak lényük természetével. Ami azt jelenti, vegyék tudomásul, hogy kedélyük egyensúlyát csak úgy őrizhetik meg, ha elegendő külső benyomást szereznek. A befelé fordult ember négy kopasz fal között, egyedül, évekig egészen jól él. Elég ösztönzést nyer belülről. Mi európaiak erre képtelenek vagyunk. Nincs benne szégyellni való; így van. A tulajdonságokat nem lehet megváltoztatni, csak felhasználni.

Végh József 11

TÉLI TÜCSÖKSZÓ

Képzletbeli beszélgetés a *Téli*
tervét mesélő Hamvas Bélával

Belső hang: Kifelé-befelé fordulásunk végighullámszik az egész életünkön. Egyszer erre hajlunk, másszor arra. Egyszer kicsit többet beszélgetünk, vagy virrasztunk éjjel, vagy bámuljuk a keretek között elfutó képeket, másszor álmaink tágterű ege alatt a határtalan mezőkön, erdőkön, belső városok utcáin át keressük a szabadságunkat, hogy egyik reggel mindenre kinyíljon a szemünk. Vagy legalább a mellettünk lévőre, a szobánkra, az udvarunkra.

Amíg tulajdonságaink uralkodnak rajtunk, jelmezként hordjuk magunkon szokásainkat, maszkok sokaságát használhatjuk megélhetésünk karneváljában. Ám a legbelső szobában, ahol sokáig azt hisszük, hogy álmodjuk ezt az egészet, miközben mindvégig tudjuk, hogy ez is mi vagyunk. Ott belül, csupaszságunkban, itt kívül pedig, a minket kiegészítő másik tekintetében oldódnak fel álarcaink, issza be őket bőrünk, minden egyes pillantással, szóval, mozdulattal, szívódnak fel a napfényben, vesznek bele a szembefújó szélbe.

Miközben eszünk még álmunkban is tudja, hogy ez csak a formát öltött hiány, amely sebként, lenyomatként már részünk, mint Platón gömbembe-reinek a sebe, akik láthatatlan hegeik egymásba illéséről ismerik fel egymást. Amint képesek vagyunk a másokra úgy nézni, hogy el tudja elviselni legbelső csupaszságát, mert mi is csak a másik tekintetében, a másik szeme fényébe öltözötten bírjuk elviselni. Akkor már nem lesznek tulajdonságai, maszkjai, mert saját életét éli, amelyre majd ebből a tekintetből, ebből a mozdulatból kilépve, kiesve az utcára, újra felölti őket, de immár szabadon megválasztva az alkalomhoz illőt.

Hamvas: A kifelé fordult ember számára ezért a tavasz semmi máshoz sem hasonlítható felszabadulás. A benyomások megszászorozódnak és elmélyülnek. Az európai tavaszra mind meggyógyul, vagy meghal. És ezért a bánat

ideje az ősz, amikor a benyomások száma hirtelen csökken, s még a kevés is egyhangúvá lesz. Ezt akkor vettem észre, mikor éveken keresztül, nyáron, főként utazás és séta közben, feljegyzéseket tettem. Egyáltalán nem lényeges dolgokat. A legtöbb ilyen: "Részeg fürdője a kikötőben", "kis leány
12 szedret árul a piacon". A nyári feljegyzések kincsek lettek télen, anynyira, hogy semmivel sem cseréltem volna el őket. Megtaláltam azt a négyütemnyi dalt, amit a folyóparton hallottam a feketerigótól, vagy azt a nyolc sort, amit egyszer egy hajnali sétám alatt a virágzó jácminbokor tövében jegyeztem fel. Később a benyomásokat egészen tudatosan gyűjtöttem, hogy télen elővegyem. Néha terv is akadt közöttük. Olyan terv, amely főként új benyomásforrások felfedezése volt. Mert mit tesznek a legtöbben, ha az időjárás elromlik, a szobába kell vonulni és fel kell venni a télikabátot? Egy ideig társaságba, színházba, kávéházba járnak; közben munkával gyilkolják magukat, és arról vitatkoznak, hogy ez valami nagy dolog, talán érdem és erény. Végül, már úgy újév után, mizantrópiába esnek, ami elkerülhetetlen következménye annak, ha valaki a kelleténél többet van emberek között. Ne tartsuk az embert a virágnál többre; akkor tartjuk a legtöbbre. Aki három napig folyton orgonát szagol, meggyűlöli. Hogyan lehet hat hónapig folyton embert szagolni?

Belső hang: A kifelé fordulóban is ott a benti világ, amelynek a fényénél, a fényében gyűjti képeit, ahol a már elmúlt élmények halmozódnak fel, hiszen ezekkel a benne élő, benne elraktározott emlékekkel fognak majd együtt lakni, együtt elfelejtődni. Még ha feledjük is mindet, a kinti, az új kedvéért, fel kell ismernünk, hogy az újat éppen ezek az elfelejtettnek tűnő tapasztalatok határozzák meg, hozzájuk képest lesz minden új, vagy régi. Régi önmagunk tökesúlyától, mégis mintákba, illatokba, ütemekbe rendeződve befolyásolja az életünket, sőt vonzódásainkkal és választásainkkal, jelenlétünkkel másokét is.

A „terv” az előttünk álló, ránk váró út, egyszer belső emlékhalmunk, emlékeink erdejének, feledésünk folyójának a tája. Máskor, amikor kifelé fordulunk, akkor a másokéval összeérő táj képe a tágas láthatáron. A tavasz, a nyár, az ősz, a tél, a hegyünket kerülő szerpentin árnyékos és napos oldalai. Ezért nem raknak el sokan "télire", mert érzik ezt a közelséget, az átmenetet, hogy ugyanakkor a hegynek a rejtekén, a fák tövében, a repedésekben, odúinkban ott vannak saját üzeneteink. Amelyet nem is tudjuk kinek és mikor hagytunk, mégis megszólalnak és a mi ajándékaink lesznek, ha valaki rájuk talál, mert egyszerűségünk és összetéveszthetlenségünk rajta hagyta a nyomát: ugyan kinek jutna másnak eszébe, ibolyát és csipkebogyót felejteni egymás mellé a tölgyfa-odúba?

Hamvas: Az új benyomásforrások felfedezése nem könnyű. Ahhoz, hogy valaki teljesen kielégítő forrást találjon, olyat, amely hónapokig szüntelenül mindig újabb és újabb benyomást ont, s ezzel kedélyét épségben és egyensúlyban tartja, ahhoz bizonyos fokú zsenialitás kell. Az emberek többsége ilyesmi fölött nem szokott rendelkezni. Ha regényolvasás, 13 színház, társaság, hangverseny (közönségesebb embereknél esetleg még a mozi) elkopott, melankolikus lesz, vagy még ennél is több, ideges.

Belső hang: Ha kedélyünk megtalálja azt a forrást, amelyben arcának a tükröke az égbolt és a felhők, a föléje hajló ágak képével együtt folyamatosan átrajzolják egymást, és ennek ellenére mégsem veszítjük el magunkat ebben a tájban, akkor utána már mindenben és mindenben meg tudja látni az egyszerűt és a megismételhetetlent. Ehhez van szükség a melankólia beavatására, amikor a kristálytisza szomorúságban képessé válunk saját magunk és mások szenvedésére egyformán úgy tekinteni, mint az élet mélységére. Azért nem zuhanunk bele, mert együtt éljük ezt át mindenkivel. A búskomorság áldásával és átkával válunk képessé a szenvedés hullámhosszán együtt érezni minden érzővel. Az elmúlás tudata adja fogékonyságunkat a szépségre, és nem hagyja, hogy egy pillanatra is megfeledkezzünk társaink és önmagunk éppen átélt pillanatainak a visszahozhatatlanságáról. Ha tiszta borra érik melankóliánk, akkor ez felszabadít, felemel a pokol első köréből, vissza oda, ahonnan már látni az eget.

Hamvas: A következőkben egy télre való benyomásforrásomat van szerencsém elmondani. Nem volt szándékos és előre kigondolt. Őszvégi sétám alatt a hegyoldalban vonzó kertet találtam és jól megnéztem, hogyan építenék benne házat, ha történetesen lenne pénzem rá. A hely felől hamar döntöttem. A ház beosztása maga nem volt ilyen könnyű. Vázlatot készítettem, de csakhamar eldobtam. Egy hét múlt el, amíg a teljesen kielégítő megoldást sikerült megtalálnom.

November vége volt és az eső esett. Ha munkába vagy olvasásba beleuntam, képeket, muzsikát se kívántam, vagy ha csak úgy hevertem a langyos szobában, házamat építettem. A földszintre tettem az ebédlőt és a fogadót, nem nagy, de kellemes üvegezett verandával. A lépcső másik oldalára a konyhát és a kamrát. Az épület igazán lakályos volt. Etázszfűtést gondoltam el, az egész házat az ebédlő nagy kokszkályhája, s a mögéje épített szerkezet (gőz-, vagy légfűtés) fűtötte volna. A lépcsőházat az ebédlőtől nem választotta el fal. Szép volt, ahogy egybe nyílt s a szobából látni lehetett nemes kőrís, vagy tölgyfa lépcsőjét, amely az emeletre vitt.

Belső hang:

Amikor kamaszként álmodtam a Kedvest,
 Úgy képzeltem, szóra nem lesz szükségünk,
 A tekintetünk vezet majd, egymásra irányuló,
 Egymásban nyugvó figyelmünk elég lesz,
 Hogy áthidalja a hétköznapiok kétségeit.

Még egy erdei házikót is képzeltem, kerttel,
 Tisztással, vagy egy szigetet folyó közepén.
 Egyszer egy álmomban, sötét erdőben óriás
 Tölgyfa belsejében laktunk, hasított deszkákból
 Készítettem a bútorunk, te öntöttél gyertyát...

Ha kellett, kezem vezette kezed, szó nélkül,
 Majd a forrásnál megnéztük a rákokat, meg azt,
 Hogyan húzza még fönntebb moha nadrágját a bükk,
 S csupaszodik az öreg gyertyán. A folyó partján
 Feküdtünk, s a hullámok hangja volt a gondolatunk.

Mikor elfogytak álmaim, és csak a való maradt,
 A napba zuhanó, éjbe hulló világ világossága,
 A megvalósuló percek közt láttam eltűnni ezeket
 A lehetőségeket, a csend lélegzetemmel megfeszített
 Húrján még játszottam is hozzá valamit, hátha...

A szembenálló felem is, aki mindig az egész másik fele,
 Tekintetével elkapja, lassítja majd zuhanását, esélyt ad,
 Teret neki, mint egy virág a szirmainak, mint nő a férfinak,
 Hogy valóra váljon, egészsé legyen, ami még csak lehet,
 Hogy kimondani már csak akkor kelljen, ha már elmúlt.

Hamvas: Fent a lépcső tágas hallba nyílt. A hall nappali szoba is volt, kevés, de alkalmas és barátságos bútorral. Télen igazán jó itt reggelizni és vacsorázni. A hall egyik oldalán, keletnek, volt a háló és a fürdőszoba, a másik oldalon négy kisebb szoba. Az ebédlőben állt a zongora. A falakon képek, szőnyegek és néhány puha ülőhely. A második szoba volt a dolgozó. Ezt különös részletességgel gondoltam el, íróasztalával, polcaival. Aztán két még

kisebb szoba következett a nyugati oldalon, egymás mellett; az egyik a kis-könyvtár, dohányzó, tele könyvvel és csak egy-két ülőhellyel. A másik délutáni pihenő, vagy a másik hálószoba, egyetlen hatalmas ottománnal.

Belső hang: Vajon a külső vagy a belső elvárásaink, igényeink alakítják ki az életünk világtól óvó falait? Vajon mitől kell jobban megvédenünk magunkat: a természet zabolátlan erőitől vagy a körülöttünk élő emberek velünk ütköző akarata rejétől? Vajon melyik ad nagyobb biztonságot és otthonosságot belül: ha minden külső elvárásnak megfeleltünk, vagy ha belső igényeinket kielégítettük? Amikor megértjük ezeket a kérdéseket, akkor lakásunk, házunk tárgyai kifelé fordulva mágikus erőt kapnak, befelé fordulva életre kelnek, beszélni kezdenek. Így megértjük, hogy ha válaszolunk, azzal lehetőséget teremtünk, vagy éppen elveszünk magunktól és másoktól. Vagy éppen azt értjük meg, hogy nincs válasz, és nem kell mindig mindenre választ keresnünk, elfogadhatjuk azokat a feleleteket, amelyeket maguk a dolgok adnak minden pillanatban. Igazi házunk valódi védetségében halljuk meg a hangjukat, érezzük meg az erejüket, ahogyan szándékainkat valóra váltó eszközökként vesznek minket körbe, akarataink kiterjesztéseiként valójában ezek tartják össze az álmodott és kőből felépített épületeinket. 15

Hamvas: Nem tartozom azok közé, akik képességeiket könnyelműen elhanyagolják. Kinevetnek, hogy légházat építék? Túl sokat kínlódtam azzal, hogy fontos tulajdonságaimat nem ismertem fel és nem foglalkoztattam eléggé. Sok bajtól kíméltem volna meg magam, ha régebben felfedeztem volna, hogy ezt nem szabad. A fantáziának meg kell adni helyét és tisztelni kell. A képzeletbeli ház építése hetekre csodálatos egyensúlyban tartott.

Belső hang: Ezt érezzük, amikor egyensúlyban vagyunk: gondolataink, fantáziánk teremtő-megtartó erejét. Ha látjuk, hogyan működik, akkor megtapasztalhatjuk, mennyire nem ereje és természete szerint használjuk ezt az energiát, amikor félelmeinkből építünk bástyát, tornyot belső középpontunk köré, és ide elvackolva egy idő után azt hisszük, mindig is itt fent volt az otthonunk. Miközben csak elfeledkeztünk róla, nem merünk bemenni a legbelső szobába, ahonnan pedig riasztást vagy a jelzéseket kapjuk, hogy itt most megpihenhetünk, valakihez közelebb húzódnunk, tőle nyugodtan kérdezhetünk. Ha eltakarítjuk életünk és a külvilág súrlódásának törmelékeit, akkor szabaddá válik az út oda, ahonnan mindent egyszerre látni, ha nem látni, akkor hallani, tapintani, ízlelni. Ahol nyugodtan figyelhetjük, mi történik éppen, mert biztosak vagyunk abban, hogy ha kell, tornyunkba menekülhetünk.

Ijedtünkben hány és hány ismeretlennek tűnő apróság, légy- vagy darázs zümmögésétől visszariadtunk már, mire ott merünk maradni.

16 Volt olyan, aki, előbb, mint a hindu templomoknál szokás, (csak azokat nem egyedül építik), a hegyből kifaragott templomának minden morzsáját megfaragta ajándéktárgynak, gyöngynek, golyónak, és csak ez után érezte magát méltónak arra, amit pedig szüleitől és barátaitól ugyanolyan ajándékba kapott, mint a többiek is az ő szétosztogatott kis golyóit.

Hamvas: Arról persze, hogy a ház berendezése milyen volt, most nem beszélhetek. Ötszázlapos kötet se lenne rá elég. A részletes és szeretetteljes kidolgozásban odáig mentem, hogy még azt is elgondoltam, hány mázsa koksztot helyezek el a pincében, hány üveg bort, hány kiló rizst és hány halkonzervet. Mialatt a házon dolgoztam, észrevettem, hogy az ember, ha fantáziáját egészségesen foglalkoztatja, nem éli ki magát mindenféle kényszerképekben vagy füllentésekben vagy túlzásokban. Az ilyesmi nem egyéb, mint az elnyomott imagináció beteges áttörése. Fejem világos volt, ítéletem higgadt. Miért? Mert fantáziám a házat építette. S mondhatom, olyan házat épített, hogyha egyszer tényleg építeni fogok, csak ezt fogom megvalósítani.

Belső hang: Képzelőerőnk nélkül nem tudnánk beszélgetni a másikkal, emlékezni, olvasni, törekedni arra, hogy még egyszer érezzünk egy ízt, még egyszer átéljünk valamit, ami kellemes volt, vagy legbelül megérintett. Amikor a helyünkön vagyunk, még ha képzeletünk mások számára láthatatlan képeivel és ábráival rajzoltuk is körbe ezt a helyet, akkor is, szinte magától teljesedik minden, és ha szükségünk van rá, tovább nyílik, még egészségesebb lesz. Szinte magától, mert ha nem vagyunk ott és akkor azon a helyen, akkor nem történik semmi. Véletlenszerűen találkozunk emberekkel, véletlenszerűen kapunk és veszítünk el tárgyakat.

Hamvas: Mikor a hó leesett, eszembe jutott, hogy házam kész, de sajnos egyedül vagyok. Úgy képzeltem el, hogy egy asszony jár hozzám, a kisvárosból, amely egy órányira feküdt, hetenként kétszer, a kedves Tóthné, aki jókedvű, jókonyhájú nőszemély, szorgalmas, tiszta, pontos, ő hozza fel időnként a friss tejet, vaját, tojást, húst és ami kell. Főzelék termett a kertben elég, a többi meg volt a kamrában fölösen. Fantáziám azonban ezzel nem elégedett meg, és én kénytelen voltam meghódolni előtte. Kedvemre való történetet gondolt ki arról, hogy miképpen kerül hozzám az egyszerű származású, de hallatlan magas emberi és női képességű fiatal nő.

Belső hang:

*Nekem nincs már semmim, csak ezek a születésük
Pillanatában nyomban továbbadott álmok, melyek így,
Ajándékot csomagoló szirmokként nyílnak át rajtam,
Mint utazók lépteit a küszöbön, ahogy a kívánságokat
Teljesítő szobát keresik, miközben csak be kell lépniük,*

*Egész életük sodrását érezve maguk mögött, találják
Meg a házat, és teljes jelenlétükkel vigyázva, ha kell,
Ellen tartva, rákormányozva a sodrásra, léphetnek be
Oda, ahol mindig is laktak. Ám folyton átutazva
Csak a hiányérzet maradt: „itt jó lett volna megpihenni.”*

*Aztán egyre inkább csak ez a hely köszön, s a hiány,
Ami arra tanít, (ha megtanulunk figyelni rá), hogy ki,
Hogy mi hiányzik az életünkben, akkor csak őt, csak ezt
Kívánhatjuk lépésünkkel, lélegzetünkkel, s akit cserébe
Ottlétünkért vendégül láthatunk e legbelső szobában.*

Hamvas: Házvezetőnőnek alkalmaztam a téli hónapokra, de mint sejtetni lehetett, nemsokára beleszerettem. Fantáziám nem volt türelmetlen. Több hétre terjedő időt engedett arra, hogy a szerelem kifejlődhessen, mind a két részről, természetesen. Szép napok voltak ezek, künn a fagyos tél, hófúvások, nagy hidegek, és bent mi ketten a házban, biztonságban, mint az anyaméhben, csendesen és derűsen. Tudom, hogy a lélekelemzők fölényesen ítélik meg ezt a képet. Biztosítom önöket, hogy annyit, amennyit a lélekelemzők tudnak, nekem is van szerencsém tudni. A ház melege, szemben a hideg téllal, amely körülveszi, benne a szerelmes férfi és nő, mindez nagyon átlátszó, sőt primitív. S nekem módom lett volna a telet lélekelemzéssel is eltölteni, ha történetesen ahhoz lett volna kedvem. Mégis a fantáziát és az anyakomplexust választottam. Egyszerűen azért, mert így sokkal jobban esett, és mert tudtam, hogy ez tényleg jobb. Egyébként úgy vettem észre, hogy csak kétféle komplexus között választhatok: az anyakomplexus és a lélekelemző-komplexus között. Az előbbi szórakoztatóbb, melegebb, költőibb, kedvesebb, szívemhez közelebb álló volt. Ennyi erről a kérdésről elég.

Belső hang: Álmainkban egy szemhunyas alatt életet válthatunk, családdal, kedvessel, tragédiákkal, veszteséggel együtt. Ebben az álomidőben mindenre emlékszünk, elhagyott életünk minden pillanata velünk maradhat. Vagy

ébredéskor, amikor még egy-két szemhunyásnyi időre, (nem többre) még nyitva az álmok kapuja, érezzük, hogy ha akarjuk, bármelyik pillanatát elérjük, figyelmünkkel, mint egy virág kibontakoztathatjuk. Mintha figyelmünk melegétől ott születne éppen, mégis beleillik abba az álomba, amelyet

18 a reggeli napfényel már felejtünk is el.

*Az álmokapú akkor marad nyitva,
Mikor együtt álmodjuk tovább
Az éj bennünk lángra gyúlt fényeit,
Egy csillagot választunk ketten,
A belső égbolt bennünk szikrázó
Mintái közül, hogy megmutathassuk,
Először láthatatlanul a nappali
Égbolton is, hogy aztán felragyogva
Napba olvadó új napként már
Mindenki elfogadja az új égi testet.
Látni csak mi látjuk, a réginek tetsző
Nap új tündöklésében, de a mosolyban,
Mit ez a fény a világban kóborlók
Arcára derít, bárki észreveheti,
Van itt valami, addig sohasem látott.*

Hamvas: Karácsony táján a néma szerelem bája kimerült. Az első csók után az ünnepi napok öröme azonban fantáziámat ismét feltüzeltelte. A szerelem regénye olyan volt, hogy egyetlen, sem átélt, sem olvasott regényhez nem tudnám hasonlítani. Tisztább, őszintébb, örömteljesebb és vidámabb, főként sokkalta egyszerűbb. Képzetelem remekelt. Amit elbeszél, az lélektanilag kifogástalan volt. Rögtön érthető és való. Azon csodálkoztam, miért nem történnek a dolgok a realitásban így?

Belső hang: Egymásba nyíló álmokapuink, egymásba nyíló házaink ölelésében valódivá válnak, mások számára is látható növényként, gyerekként felneveljük álmainkat, terveinket. Sok elpusztul, de míg élünk és figyelünk, addig sarjadnak, fogannak az újak. Vagy álmoként, meseként, történetként, festett, vagy fényvel rajzolt képként adjuk őket tovább, eresztjük őket szélnek.

*Ha nem az emberek közt laknék, rejtőznék,
Nem lenne kályhám, mert bennem ég a tűz,
Nem kellene külön zene, hiszen a helyéről,
Mindenki a maga hangján összhangban szól,
Még akkor is, amikor elsőre, látszólag nem.*

*Nincs szükség gépekre, mert ami az élethez kell,
Az terem, nő vagy kézzel elkészíthető.
Az érintéssel megélednek a tárgyak, megkel
A tészta, formát ölt a sár. A kemence tüze ünnep,
Amikor az élet, a kenyér megszentelődik:*

*Tűzben tisztul, mint a tiszta ember, kit belső tüze
Tesz tisztává s ártatlanná, ezt érleli a nap fénye,
A föld levegője, az eső, a forrás vize, a tavaszi szél.*

Elvesztettük az álmainkba és a szavainkba vetett bizalmunkat. Azt hisszük, hogy az álmodott álom, és a kimondott szó nem jelent semmit, „nem tesz semmit.”

Igaz, hogy a megőrzött, de el nem mondott álom, akármilyen csodálatos, még mindig nem ér fel egyetlen, a lélegzetünk erejével, egy kimondott szóval. Mégis, a beszéd ugyanúgy megteremtheti a tesztek közötti összhangot, de ugyanúgy szíthat vizsályt, széthúzást is, ejtethet sebeket és segíthet összefogni, együtt dolgozni. Szavak nélkül sokkal jobban kell figyelniük egymásra és a mélyebb csend odaviszi figyelmünket, ahol a szavak születnek. Hogy csak akkor szólaljunk meg, amikor valóban kell.

Így képzeletünk képét is velünk álmodhatja valaki, anélkül, hogy megszólalnánk, vagy másként, másikként kényszeríthetnének rá. Persze, valójában láthatatlan festékekkel megfestett álmunk a házról maga lesz a kívánság, egy ima, hogy bárcsak jönne egy vendég, aki velünk együtt egészségbé, teljesebbé tenné igazi otthonunkat.

Hamvas: Mint a ház leírásának esetében is, most is, sajnos, a részletekbe menő mindennapi élet édes varázsát itt sem beszélhetem el. Hosszúra nyúlna, és fölösleges is. A cél itt nem a regény elbeszélése, hanem hogy az ember a regényt miképpen tudja élni, szóltanul, mert fantáziája belülről folyton a kellemes és szép képek tömegével táplálja s kedélyét egészségben tartja.

Belső hang:

*Mondhatnám újra, csiszolhatnám újra
Saját verseimet, fedezhetem fel újra
Szemed harmatcsepp-csillogásában
Minden egyes újabb alkalommal:*

*Napcsillogással, Holdcsillogással
Nézel rám, hogy minden pillantással
Veszítsem el, s nyerjem vissza
Ártatlanságomat, hiszen mindig...*

*Először és újra először találkozunk,
Mert mindig ki tudja mikor utoljára
Ér össze végtelen ölelésben az első
És az utolsó találkozás cseppnyi,*

*Majd korsónyi harmatában, mintha
Benned érne a ki-tudja-honnan elő
Kerülő és mindig elvesző kancsóban
A pillantásharmat alkony-méze.*

*Mintha csak azért kellene elveszni
Szemedben, hogy átölelve újra
Megtaláljalak, újra felfedezzelek
A milliányi éppen születő, ebben*

*A pillanatban elhaló csillagok között,
Mintha valóban élete első nőjét,
Asszonyát látná meg az ember,
S onnan minden harmatcseppben,*

*Szem csillanásában olvasatlan
Fedezné fel a nagy regényeket,
Reményt tápláló folyton új
Történeteket, szemrebbenés-verseket.*

Hamvas: Mint elgondolható, a szerelem rendkívül szenvedélyes volt, de sem emberi, sem lelki színvonalát soha nem adta fel. A képzelet ösztönszerűen minden alkalommal gondoskodott róla, hogy ez így legyen, mert tudta, hogy merő érzékiséget visszautasítanék. Nem mert prűd vagyok, vagy puritán. Ilyesmit kinevetek. Egyszerűen nem találok ízlésesnek. A leány pedig olyan volt, hogy ő sem találta annak. Érzeki szépségénél csak gyengédsége és méltósága volt nagyobb.

Belső hang: A külvilág súrlódása, taszítás és vonzás feszültségéből származó energia lesz. Elviselni mindkettőt csak akkor tudjuk, ha testünk külső tüzét

összehangoljuk legbensőnk tüzével. E legbelül szinte észrevétlen csendben, szinte elfeledve, szunnyad, mint a parázs, készenlétben áll, mint az őrláng. Amikor beavatásként fogadjuk el tiszta szomorúságunkat, akkor a hatalmas hideg és üres teremnek, barlangnak tűnő belső térben, a legtávolabbi zugban pislákoló gyertyalángként vesszük észre ezt a fényt. Ez gyűjtja 21 lángra, egy érintéssel, egy pillantással, a külső tüzet. Ha tudjuk, érezzük, hogy belülről gyúlt fel a láng, meg tudjuk őrizni, mert hozzáadódik parazsunk hevéhez. Majd lassan, lassan, mindig égő, melegítő kályhatűzként táplálja azt, ami előtte alig észrevehető őrláng volt csupán. Testünk kívülről, mint az avar, vagy a tarló futótűzként perzselődik meg, hogy maga után kiégett kormos mezőket. Belülről indulva, mint a kemencében, mint a hőforrástól fűtött barlangban, egyenletesen kitölti a teret, és még tisztábbá, még igazibbá teszi azt, aki vagyunk.

Hamvas: Hogy mi történt januártól márciusig, az nem gondolható el könnyen. Általánosságok meg éppen nem érintik. Az egymás iránt tanúsított szeretet csodáinak mindennapos megnyilatkozása volt. Nem is sejtettem, hogy ennyi figyelemre, gondosságra, kedvességre, humorra képes vagyok, és nem hittem soha, hogy van női lény, aki mindezt érti, szereti, viszonyozza.

Belső hang: Azzal, hogy tüzünket, tervünket elevenen, kétséget kizáróan megjelenítjük magunk előtt, (még ha csak bent is, az álmidőben, az álomtérben), felszabadítjuk az utat a lehetőség előtt. Amíg el sem tudjuk képzelni, nem sok esélye van, hogy megvalósuljon, hogy elfogadjuk, amikor valaki megajándékoz minket vele. De ha nem egy legbelülről középről induló mozdulat vetíti elénk, ha nem fogadjuk el, hogy most erre van szükségünk, holnap, vagy egy óra múlva lehet, hogy teljesen másra, akkor csak képzeletünk játszik velünk, ugyanúgy elveszünk a gondolatok túláradó folyójába. Ki vagyunk szolgáltatva vágyainknak. Fájdalmunk és hiányunk, mint a csípős őszi reggelek ujjainkat markoló hidege folyamatosan józaníthat. Így álmunk álomként sokkal valóságosabb lehet, mint a közösen élt valóságban gondolatainkkal felnagyított vélt vagy valós sérelmeink, hiszen ezek még, vagy már nincsenek ott. Álmainkat hordozó testünk ébren összetörhetjük, de az álombeli kintől, szerelemtől is szaporábban ver a szívünk, s elakadó lélegzetünk felébreszt. Sebeink nem gyógyulnak, ha álmainkat vetítő kedvünk nem támogatja vérünk áramlását.

Hamvas: Életünk egyszerű volt. Ébredés után ő elkészítette a reggelit, én a folytonégő kályhát raktam meg, amit tizenkét óránként kellett feltölteni. Evés után rendszeren dolgozni mentem szobámba, ő pedig ebédhez, vagy más

munkájához fogott. Pont délben ettünk. Aztán kis pihenés, ami elragadó volt. Minden nap akadt valami kedves új szó, mozdulat, gondolat, amin szórakoztunk. Néha zongoráztam. Alkonyat előtt a szabadba mentünk, hacsak nem volt nagyon hideg. A tea után ismét kis munka, hétkor vacsora.

22 Ha volt kedvünk, nemes zenét hallgattunk valamely külföldi rádióállomáson. Tízkor ismét egy csésze tea, vagy kávé. Volt úgy, hogy lementünk a városba vásárolni. Mindig hoztam valamit, apróságot, vagy ő nekem. Remek gazdasszony volt, nagyszerűen főzött, szeme mindenütt ott volt, port nem tűrt, és sohasem veszekedett.

Belső hang:

*Most, amikor behunyom
A szemem, egyre tisztábban
Vagy itt, még inkább nehéz
Nem rád gondolni ugyanakkor
A másokra figyelni. Mintha
Becsapnám, de akkor téged is
És magamat is „becsaplak.”*

*Így viszont áruló szavaim
Sem árulhatnak el semmit,
Senkit. Mert valójában, ha
Figyelünk, nem kell, nincs mit
Bizonyítani. Ami nyilvánvaló,
Ami itt van bennünk, magát
Mutatja, tárul, nyílik s emel.*

*Annak van szüksége
Hiábavaló bizonygatásra,
Aki nem éli ezt meg,
Nem érzi, mint tetőzik
Élet-halál erdejében
Minden korábbi külső
És belső pillantása
A jelenben, mint nyílik el,*

*Hal meg, termékenyül
És termékenyít minden
Előző megélt pillanata.
Így, viszont úton kell lennem,
Mert akkor nyitott szemmel is
Látlak a gomolygó felhőkben,
Az égbolton nyíló csillagokban,*

*Hallgatlak a levelek közt
Motozó, fújó szél zúgásában,
Érezlek az arcomat súroló
Fecske szárnyuhanásában,
A lehullott narancsszirmok
Még mindig mézet ígérő
Illatában, a gurulás közben
Felkapott szőlőszem ízében.*

*Így hiába múlik el minden
Egyes gondolattal, nyelvünkön
Feloldódó ízzel az érzés,
Át tudja adni a helyét az újnak,
Mint ahogyan a madarak dala
Adja egymás csőrébe a folyton
Szökni próbáló tavaszt,*

*Mert ott legbelül középen,
Egyéből nyílik két ablak,
Két szárny, melyek az életet
Fúvó szél ritmusát adják,
Egyik szárny a másiknak,
Másik ablak az egyiknek.*

Hamvas: Mikor a tavasz március közepén eljött és az első rigófüttyre sétálni mentem, a házat lassan elfelejtettem. A leány még néhány hétig eljött szívemben, hogy szeressem. Aztán elhalványodott. Életemben sohasem volt szerelem szebb, sem igazabb.

kimegy a képből

várni, míg mindenki
más kimegy a képből.
és magára marad a gyermek árnyékával.
hogy utána miként pergeti a homokot.
a szorítást engedi utána,
mikor látja,
hogyan az anyag így is, úgy is szökik.
megragadni az árnyékkal:
elengedni.
mióta meghalt a költő,
tragikus hirtelenség az idő.
halálának nincsenek kerek évfordulói.
hisz mindig prímszámokkal üzent.
az élőknek. míg földön kívüliek.
űrnapja van
minden vasárnap.
megragadni:
az árnyékkal elengedni.
a szorítást
engedni
utána.

da capo al fine

27

vannak terek,
amiket összebútoroz az emlékezet.
mert könnyebb úgy, ha nehezebb.

az egyik térben egy férfi a gyújtópont
nélküli tükröződés.
mindenki halálát megragadom,
hogy elsirassam.
hisz végre van tetem!
s a tetem: hívás.
tárcsahangról beazonosítható.

a másik térben egy nő a periféria
központozása.
hiszi, a férjét annak ellenére szereti.
pedig éppen azért.
a kötődés: gyász.

a nő ezt úgy hívja: hűség.
a férfi mindig egy másik női néven.

a szégyen koreográfiája
da capo al fine.

az egyiknek én vagyok az öreg. a másiknak
a fiatal.

ha álomban ébredek,
a mozdulatról lecsatolt izmok világában,
villámlás nélküli morajlással
elmozdulnak
egymás felé az asztalok, székek, ágyak.
onnan, ahonnan már minden felülnézet,
úgy hallom apám súlyos lépteit,
mintha élne.

28 kuporog. a tér

Fodor Ákos emlékére

ha voltak valós tereink.
azt mindjárt a kivégzett mi
-nisterelnökről nevezték el.
az ablakom alatt végezték ki.
a többiektől külön: halmazati
büntetesként. kegyelemből
lő
por és golyó.
kegyelemből. végezték ki.
az ablakom előtt.
de a teret a túlparton nevezték el róla.
a túlparti téren, ahol találkoztunk.
és onnan maga mindig
felment a költőhöz.
aki várta. a tér fölött.
éppoly pontosan kellett érkeznie,
mint egy kivégző osztagnak.
sosem jutott eszembe,
hogymegem is felvihetne.
egyáltalán nem jutott soha
eszembe, hogy engem bárhova felvihetne.
csak most. hogy hozzá. most. igazán. felvihetne.
most, hogy az idő golyóálló üvege
megrepedt. és a kivégzett
ministerelnök és a magánzárkában
élő költő a lét
urnafülkéjében együtt
kuporog. a tér fölött.
és idő fölött.
közülünk kivált.
kezdjük gyászbeszéd nélkül
a liturgiát.

SZABADSÁG

Fodor Ákos 29

Egy-egy élet-nap:
ajándék? vagy büntetés?
– Amivé teszed.

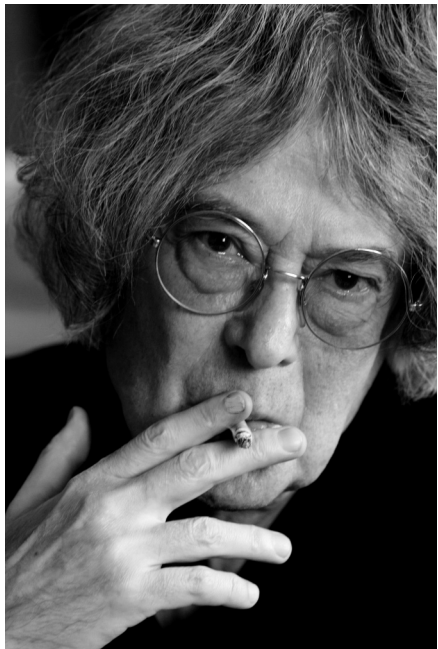
EGY ÚJABB VÁLTOZAT

hommage à Karinthy

Mindenhol rossz – de legjobb
otthon rosszul-lenni!

SZÉLFÚTTA NAPTÁRLAPOK

A nyár nyaralni
mehetett. – Húlt helyén itt
őszül tavasz, tél.

Fotó: Diner Tamás

1.

Tempósan kerülgeti a nép a fejpályaudvar csarnokában szétszórt óriás paravánokat, csak a hordárok szitkozódnak, a botkormánnyal mágikus gyorsasággal

irányítható targoncáik te-
tejeről. Görkorcsolyás lány
érkezik ide-oda cikázva,
csomagjait a kövezetre
szórja, majd táncolni kezd.
Körülállják, de minduntan
megzavarja a szeán-
szot az üvöltő megafon.

30 Krulik Zoltán

MÁSVILÁG / KILENC TÖRTÉNET

A mozdonyok kicsapó gőzében hónuk alatt összezsavart vásznaikkal kialvatlan szemű emberek közelednek a lóversenypálya irányából. A párkányon fehér műanyag poharakba forró rumos teát tölt néhányuk, kínálva az ott ácsorgókat is. A vásznakat keretre feszítik, majd óriás paravánokra kerülnek, a nagyobbakat darus-kocsi csigáin húzzák helyükre, egy, a botjával a képek kihelyezését irányító szürkeöltönyös ember utasításai szerint. A kerekcsikorgására felroppenek álmomból, akár a csarnok kupolája alatt szunnyadó galambok. Nagyanyám érkezik. A galambok kitartóan köröznek, néhányuk a képekre száll, s kékesfehér csíkokat spriccel a vásznakra. – De jó hogy látlak kisfiam – szorít meg jelentőségteljesen, ahogy megölel –. odaadnám végre a *könyvet!* – majd egy tágas lépcsőházba vonszol, s a díszes öntöttvas korlátot markolva elindul a csigalépcsőn az épület keleti tornyának szobái felé.

– Megint láttak valakit este a Viadukt közelében járkálni – fordul hirtelen felém. – Hallottál róla? Csak ingatom fejem, s bámulom íróasztalán a fogatot hajtó római légionárius szobra alatt egymásra hányt iratcsomókat. Szobája falán azonnal szemembe ötlík egy rendőrségi plakát a széles fejű kalapos ember képével, bizonyos Matuska Szilveszter bécsi illetőségű magyar állampolgár körözéséről. – Nem is tudtam, hogy itt dolgozol, nézek rá csodálkozóan, de válasz nélkül hagy. Amikor a könyvet említette, úgy beszélt, mintha számomra is nyilvánvaló lenne, milyen könyvre gondol, s valahogy azt is sejtette, hogy tudom, *tudnom kell*, csak egy ilyen könyv létezik. Vállalva szorítja füléhez a megszólaló telefont, élénken gesztikulálva kizuszkol a szobából, miután egy keményfedelű fekete albumra mutat. A legrosszabb hírű utcák egyikéről lépek a kávézóba, innék valamit, s a kíváncsiság is hajt, hogy belepillantsak a könyvbe, de koszos és bűdös a hely, átmegek a túlodalra. Innen a falakra szerelt mindenünnen villódzó képernyők üldöznek el, de mielőtt kilépnék, egy fekete-fehér filmen nagyapámat vélem felismerni fiatalon. Kicsap a láng, ahogy a vaskályhába hajigálja iratait, s a bejárati ajtó csipkefüggönyén át még a gangon ácsorgó SS katona rendfokozata is kivehető, ahogy a farkaskutya pórázát fél kézzel tartva, húzza a csaholó fejet fel,

egész a váll-lap magasságáig. Kifordulok, ahogy tovább lép, aki a távirányítót a kezében tartja, odébb, látszatra egy használaton kívüli telefirkált üvegajtót nyitok be. Többen is megfordulnak italaik mellől, gyanakvó, már-már elenséges tekintetek radarerőjének sugarába kerültem. Egyikkőjük megfordítja az ajtó belső felén lógó Záróra táblát, majd ahogy elfordulok, rám akaszodik: – Ez itt a Csikágó, faszikám – hadonászik bicskájával. Az Asia mozi csarnokába húzódik előle. Mint egy természetjáró. Sokan nyüzsögnek, az előtérben egy rolleren térdnadrágos fiúcska csillaggal a mellén, kerekezik a pénztárak rézkorlátai alatt, a lámpákat leoltották és lassan, a film is elkezdődik: Kapkodva csomagoló család. Csak a legszükségesebbeket! Teherautó áll a lépcsőház előtt berregő motorral. –Nagyapa nem jön velünk, hebegi az asszony, s húzza maga után a férfi kezébe kapaszkodó gyereket. Egyre nagyobb a füst, nem győzi a kályha a sok papírt. A férfi izzadva piszkavassal tömködi a tűztérbe a lapokat. Az ajtót betörik, karhatalmisták nyomulnak be, suhancok. Falhoz állítják. Egy távolabb ülő alak a filmben történetekre és a bicikliző gyerekre célozva hangoskodni kezd. Hangjából és stroboszkóp-szerű mozdulataiból ítélve, a Füttyös lehet. A nő, ki hirtelen mellém huppan – érzem parfümjé szétterpeszkesedő illatát – arcomba néz. – Most szabadult – súgom neki, flepnije van, egész nap az utcát járja. A nő ekkor gúnyosan a *könyvre* tesz célzást. Rámeredek. Honnan tudhat róla? Keresni kezdem a sötétben, térden állva, a felcsapódó ülések alatt csikkek, szotyola héjak közt kaszállok kezeimmel. Egyre erősebb a sejtetem, hogy a nő, aki most is a sarkamban van, a pályaudvartól követ, s a könyvet ott hagyhattam fenn valahol a gigászi épület legfelső szobái egyikében. A torony lépcső felé törtetek. Vakuk villóznak. A csarnokot betölti a friss festék szaga. A bejárat, mint porszívó nyeli a lomha tömeget. Tépett hajú sovány nő lép mellém, felismerem állandóan változó maszkja s díszletei mögött is a követőm. Valamiféle ráolvasást sugdos, ellépek mellőle, de egy szempillantás alatt, ahogy hártanám a támadást, egy szikével felsebzi tenyerem külső oldalát. Kettesével veszem a fokokat. Elcsöppenő vérem a fehér márványlapokra hull. A lépcsők tetején, már szagat a fájdalom. Nagyanyám integet. A fekete fedelű könyvet szorongatja. Nyúlok érte, de kicsúszik vértől izsamós ujjaim közül. Fényképek szállnak szerteszét. Mire a lépcső aljára érek, mindet elkapták. A ventilátor szele lebegtet néhányat még a magasban.

2.

Egy előadásra kaptam meghívást e címre. Olyasmi, amit manapság foglalt háznak hívnak. Üvegtörmelék, szárnyaszegett ajtó, s az új honfoglalók vasrácsai. Mintha valami készülődne, szokatlan öltözetük alapján ítélem így a

felbukkanókat. Mielőtt szóba elegyedhetnék bárkivel, megállítanak. Betonvasból hegesztett beléptető kaloda előtt, fekete ruhás örök állják utam. Végre egy ismerős, Luszti igazgató, a Bázis Mozgalmi Intézet feje – otthonosan forog. Köhögő rohamát palástolva egy emeleti szoba felé mutat, majd

32 fejével int a biztonságiaknak. A lépcsőzuhatag alján törpe bohóc, s egy púpos lány festik egymást. Szemüvegem bepárásodik a lépcsőforduló nyitott ablakán át beáramló mosoda gőzétől, de még látom, ahogy a lány, a törpe kezében magasra tartott tükörben körülményeskedve igazgatja púpjait. – Ez már az előadás lenne? – nyitok be egy napfényes sarki szobába. Gazdagon terített asztal fogad, s csiricsáré papírmasé maszkokban gördeszkáikon pincérnek öltözött lányok. Luszti is érkezik. Összesúgnak a háta mögött. – Mennyi lehet még hátra neki? Nyaka megvastagodott, egész a füle vonaláig. Kérdő gesztusaimra, egy elsuhanó tálcáról poharat nyújt felém. – Mikor is találkoztunk? – szólít meg, mielőtt koccintanánk. Amikor az Utolsó Évtized végén, a Titkok Társasága tagjának szemelt ki, bizalmasan közölte velem szándékát, s egy egész éjszakát szentelt rá, hogy kiszedje belőlem titkaim. – Marha – suttogtam fülébe, ahogy támolygunk az ébredező Dohány utcán – a kiképződ felületessége. Ha kérded, megmondtam volna magamtól. Mégis, mégis, ez az örökké lefittyedő ajkú, Cuppán porondmester az igazi sátán. Borosüveggel integet. Mit is mondhatnánk egymásnak? Minden titkosszolgálati jelentést megkapott rólam. Széttárva karjaim nézek tátogva az egyre bömbölőbb zajban. Mindenütt a megrendezett anarchia jelei. Leolvashatta számról a szavakat, mert egy ajtóra bök. A szobában szétszórt táskákba, ruhaneműkbe botlok. Ez lenne talán az öltöző. Elmélázok egy arcomba hulló sál illatán. A falból kiálló vízcső csonkjából hirtelen vízszugár lövell. A lassan emelkedő áradatban ringatózni kezdenek a tárgyak. Mikor már a székeket, asztalokat is felkapja a hullám, próbálok kitörni az ajtón, de a méteres víztömeg nyomása nem enged. A folyosó kazettás üveglakaira tapadva lesi a nép, vergődésem. Báb vagyok.

Valamit keverhettek az italomba. Látom, hogy beszélnek hozzám. A hömpölygés a nyakamig ér, mikor egy odasodródott széklábbal kiütöm a bejárat üveglakait. Az áradat oly erővel ránt magával mindent, hogy az ajtó is kiszakad. Csuumvizesen ébredék.

3.
Száll a por a zsinagóga udvarán. Izgatott türelmetlen a nép, műanyag sörös-poharakkal rohangálnak. A bennfentesek ügyesen húzzák az időt, de a tömeg egyre jobban zihál. Kiabálnak, s a káromkodás is elkezdődött. A londoni gép a köd miatt már egy órája köröz a város felett. A tömeg közé vegyült követek azt suttogják, a Vendég a hamburgi gyorssal érkezik. Ha elszabadul a pokol, ezek még az ablakpárkányok bádoglemezeit is leszaggatják, hallom a borízű

hangot a söntéspult felől. A köd lassan ellepi a várost. Beszívárog a réseken. Az első ellenőrző pontnál könnyedén bejutok a szűk és zsúfolt előtérbe, s míg keresem a falí fülkében a kipák helyét, a párolgó embertömeg meglödul, s mint pezsgősüvegből kipattanó dugó a belső kapu torkán át a tágas hatszögletű térbe löködök. A régi mozi kopott széksorai mindenütt, 33 tátongó óriás műfogsorok. A karzatról fényszóró fürkész. Ujjaim közei számolom a reflektor fénykörébe szédült gyülekezetet. A sarokban, falak mentén kőtáblákra vésva a nevek. Bal kézzel vonalat húzok a porba. Ujjam nyomán, felfénylik a gránit. Hat bordázott öntöttvas oszlop repít felfelé. A kupola egén felsebztet stukatúrnád csöveiről csillagok lógnak, némelyek oly elhagyatottsággal, mint a *Hídavatás* párkányon himbálódzó öngyilkosai. Az ár az oltár mögötti legbensőbb szentélybe sodor. A homokbuckákon, ócska székeken többen készülődnek. Hangszereiket tisztogatják. Illetéktelenségemet palástolandó, megszólítom az Óriást, aki mellé a sokaság sodort. Fekete haja vastag fonatokban hull derekáig. Fél kézzel talpam alá nyúl, s ahogy óvatosan felemel a belső oltár tetején a derengésben, arcom súrolja a kőtáblákat. Szombaton szünetel a gyász – súgja, s azzal a nyugalommal, mellyel felemelt, a homoktól csikorgó kövezetre tesz.

4.

A nyárfák már leadták lombjukat. Földbeszúrt seprűk a folydogáló ködben. A fennsíkon az utat balról sziklafal határolja, s ott, hol az utászok a sziklafal tetejéig érő bejáratot robbantották, megáll a busz. – Itt a legnagyobb teherautók is elérték egymás mellett, – szólít meg bizalmaskodva a sofőr. Nem állítja le a motort, s a reflektorok fénycsóvái a füvek tetejét súrolva futnak a kifordult rögökig. – Tíz percet állunk! – kiált az utasok felé, s rágyújt.

A fennsík elhagyott lőterén őrtorony, s néhány szétszórt tankcsapda emlékeztet a hódítókra.

– Lehet ennek a robbantásnak száz éve is – nézek rá kérdőn –, a falakat oly sűrűn belepte a kőevő moha. Bólogat szavamat nyugtázva, de nem túl nagy meggyőződéssel. – Néha, tudja vesztegzár volt itt. Ahol most áll, piros zászlókkal kaszáló mongolok irányították a forgalmat. Óriásrepülők jöttek. Van itt beljebb egy atom bunker is. Holnap arra járok. Ha érdeklí?

A bejárat jobb oldali több emelet magas ékezetén arc *készülődik*. Az orr a legmarkánsabb, s a szemöldök, a többi elnagyolva, egyre távolabb hátrálok, a bejárat túlsó faláig, méregetem a félbehagyott szfinxet. Mint ázott szemfesték, csurognak arcán az alpinisták otthagytott mászókötelei. Valami váratlan ösztön – vagy angyal? – a sziklaarc belső táj felőli oldalához vezet. Mászni kezdek. Félúton a magasban a kőbe ágyazódva óriásmadár

csőre. Késemmel tenyérszíni lapokat hasítok belőle, s nyújtom a sziklahasadék párkányán ülő nagyszoknyás madárasszonynak. A lapokat sorjában a szikla réseibe szorítja. Ahogy felségít, s hajlongva, valami ismeretlen rítus szerint üdvözöl, kártyalap hull ki ingujjából. Termeszek milliói rohangálnak körülötte, nyállal összekevert földlabdákat gyúrnak, növesztik apró tornyocskáikat az égig. – Ezt tudják az én rabszolgáim – mutat az emelet magas *szobrokra*.

Némelyik szakasztott olyan, mint a Sagrada Familia. A távolodó busz párás ablaküvegének nyomva arcunkat, lessük a madáracsőr-lépcsőn le-föl futkosó szárnyas lényeket.

5.

Félrebillenve áll a busz, ahogy felriadok. A sofőr, ingerülten szerelővasakat kotor elő az ülés alól. Sokáig imbolyog fejlámpájának fényköre az aszfalton, mire a szétroncsolódott keréken megáll. A közelben megművelt föld. Láthatólag ültetvény, szélében istállóféle épület. A földön, falak, ágyások mentén mindenütt alvók pihegnek. Az ültetvényen *valami ismeretlen* gömbölyded puha termésű növény terem arasznyi távolságra egymástól több tucat sorban hosszan egy magtárnak tűnő épületig. Nappali világosság támad. Óriás reflektorok sugarában gőzölög a föld. Mint légitámadás utáni eufóriában a távoli épület sarkán beomlott pince nyílásából emberek bújnak elő. Egyikükben a madárasszonyt vélem felismerni, révülten lépked királynői viseletben. Tenger iszapján sikló villamos rájaként követi az elnehezedő uszály. Kíséretének egyik tagja fülbe súgva, magam is látom szavait egy távoli képernyőn, figyelmezteti a herceg érkezésére. A herceg a tágas füves térség közepén áll, dísztelen pálcájából, mit kardként tart maga előtt, hirtelen tűzcsóva lövell. Lángot fog a súlyos brokát, de a felszívódott nedvességtől sisteregve elalszik. A madárasszony levedli ruháit, magasba röppen. A közelben gumikerekes lakókocsik karéjába felvert óriás sátor küzd a széllal. Valahol kockáznak. Hol erősebb, hol gyöngébb a fapohárban forgó kockák zenéje. Vadállatok szaga terjeng, s valami ismeretlen-ismerős dallam bújlik a fülemben. Oszlopról oszlopra vergődve a ponyva résein beszüremkedő fénypázmákban ébrednek rá, hova tévedtem. Törpék rázzák a kockát, apró markukat a pohárra gömbölyítve ügyet sem vetve a betolakodóra. A dallam nem ereszt. Nehezen pötyögöm be a kilenc számot a sötétben. – Tudakozó – szól a vonal túlsó végén. A dallam forrása felé fordítom készülékem.

– A dallamot a Tibet Bazár legöregebb árusa fújta Delhiben, s a hangszerét mintha meg is vásárolta volna, uram? – mondja a géphang, majd halom a furcsa kattogást, kávéautomaták időtlen zenéjét. Levágott agyaráú elefánt sétál keresztül a manézs homokján. – *Ennyi!* – süvít a megafonból.

6.

– Míg elvonul a front, mindenütt kívárnak, aranyért, ékszerért sem adnak élelmet. Estére, amiért egész nap dolgoztam, egy doboz gyufát, ha kapok – szólít meg a mellettem ülő férfi.

– Anya úgy mesélte, még egy doboz gyufát sem kaptál, csak 35 egy marék újságpapírt – felelem.

Legyint. Gyökérseprűkkel söprik a tengernyi pénzt az utcán. Százmilliárd trillió millpengő. Pápára megyek – néz ki a párás ablakon – ott vannak még jótévők. A férfiben, akivel percek óta beszélgetek, fiatalkori apámra ismerek. A buszpályaudvarhoz közeli üzletsoron sétálunk a várost uraló barokk templom felé. – Miért érzem mindig úgy, hogy túlzóan nagyra sikeredett az a toronysisak, talán így akarta feledtetni a kegyúr, hogy kétszáz évig protestánsok jártak belé? – Egy kisvendéglő mellett haladunk. – Emlékszel, mikor fogadkoztam, hogy majd, ha nagy leszek, meghívlak egy korsó sörre? – Előbb ide térjünk be! – Egy kifényesedett padhoz vezet. A félhomályban elrongyolódott imakönyvet találok, lapjai közül recés szélű fénykép csúszik tenyerembe. – Irmától kaptam. Tudtál te róla egyáltalán? – kérdi, ahogy a képet bámulom. – Agydaganat vitte el. – Sokáig nem értettem – anyával látogattunk egy sírt –, hogy ugyanúgy hívják, mint őt. Te soha nem jöttél velünk. – Szánkón húztam ki a testét a temetőbe. Masamód volt. Tudod te, mi az a masamód? – De választ se várva, magamra hagy.

– Viszünk neki virágot minden évben – szólok még utána. A templom körül az utcák kövezetét halmokba rakták, helyet készítve a lövegeknek. Kilépek a homályból, elvakít a nap, megbotlok, szemüvegem a macskakőre hull. – Ne félj – lép mellém, s megszorít, ismerősöm az optikus, vállamra teszi a kezét, s vezet. A törött szemüveggel lépek az üzletbe, tapogatózva, s kérem a pult mögött állót, hogy javítsák meg. A pultos lány türelmet kér, a mester mindjárt érkezik. Ez örömmel tölt el mindkettőnket. Kísérettel toppan be a mester. A kilencedik hónapban lehet, egyre többen gyülekeznek a pultnál, mindenki órá vár. – Ferenc, te élsz? – kiált, s apámhoz rohan.

7.

Alig járnak a vonatok. Időnként teherautó indul az állomás közeli raktár mellől, az egyik platóján vitrin, egymás felé fordított tükrök és nagy vesszőkosarakban a konyha törékeny holmija. A plató sarkába hajítva, meglátom összekötözött késeinket. *Az éles, régi szép szénacél kések!* A guruló kocsi felé ugrok, elkapom szélét, megkapaszkodom, s a késeket magamhoz véve visszaugrok a rámpán ácsorgók közé. Néhányuk ismerős arcról, a házunk előtti buszmegállóból. Egy forradásos képű fiú fél kézzel dohányt sodor.

– Kinek jut eszébe ilyenkor hurcolkodni? – néz körül, s az újságpapír szélébe csavart cigarettáját kínálgatja.

– Te vagy a Péntek Sanyi? – kérdem. Bólogat. – Együtt jártunk hetedikig. Emlékszel? Aztán eltűntetek. Az arcán húzódo sebhelyre bökök.

36 – Töltényeket hajigáltunk a tűzbe, meg játék babakat. Angol gépekről dobálták Volt, ami közben robbant. Előkerül a kártya, mint régen, az utolsó padban. Esni kezd. Egy lyukas féltető alá húzódunk. A legyezővé szét-húzott lapok mögül lesem arcán a forradást, csonkolt ujjait. – Anyámat is majdnem lekaszálták a hűgával lány korában – próbálok másra terelni a szót. – Föléjük került egy vadászgép, oly közel, hogy a légcsavarok szele felkapta szoknyájukat. – Láttam a pilóta vigyorgó arcát, fiam. A feketeségből villogó fehér fogakat. Csak úgy ugráltak a sáros fűcsomók. Utánunk lőttek mikor a bokorba ugrottunk. – Nem lehettem túl meggyőző történetemmel. Ahogy a raktárpület nyikorgó vasajtaja mögött kitérül a tér, nyoma vész. Vöröske-resztes autók tolatnak a rámpához. Szótlanul hordjuk a sebtében összeütött hordályakon a sebesülteket. Nem rég meszelhettek. Vonatfüst keveredik a kámfor s a friss mész szagával. Az egyik zöldkeresztes nővér rajtam felejtí szemét. – De ismerős maga nekem, úgy hasonlít valakire. Csak nem a Tavasz Rezső fia? – Elmosolyodok. – Sokat táncoltam apáddal az Ipartestületben – s anyáskodva megpaskolja arcom. – Mesélt róla apám – felelem. – Júlia nővér? – Ő is elmosolyodik – Kemény asszony – súgom társamnak. – A spanyolos Rajk felesége.

A sarokban alkalmi műtő, magas, csupa-vér férfi kiterítve. Lába túllóg az asztalon. Haslövés – mutatja a maga testén a tiszt, aki megállít, mikor közelebb lépnek. – A kútra ment vízért, de megtetszett a bőrkabátja az orosz-nak. Négyen állják körül, hangosan imádkozva. – Volt a Dob utca sarkán a Reich fényképész kirakatában egy kép róla sokáig. – Istenem, a szép Kálmán Feri – nézi megkövülten Júlia nővér. – Parkett táncos volt. Az előző háború végén jöttek át Erdélyből a férjem családjával, vagonokban laktak sokáig – mondja, s letakarja az arcot.

Tűzrakó hely kéne. Négyzet alakú mélyedés kínálja magát, bár a plafonról víz csöpög, s nehéz bálák ágaskodnak a nyílásból, megpróbálok kicibálni őket, húzom-vonom a végtelen drapériát. – Jól jönnek most a kések – bólogatnak az asszonyok –, kell a sok kötés.

Fényes fehér selyem tűnik elő az utolsó bála alól, hullámozni kezd, mintha patkányok futkároznának alatta. A felvonó lassan kiemelkedik a nyílásból. Tepsiben, temetésre előkészített hullák. Ahogy a pince felől áramló dohos léghuzat a leplet meglebbenti, arcuk felfénylik.

8.

A hegy felé vezető út mentén sokadalom. Katonák, dzsipek, teherautók. A járdaszélen harci berendezések kacatjai. A sarki orvosi rendelőből kinyúló vöröskeresztes zászló alatt gyülekező sor vége a pályaudvarig ér. A Vérmező partján néhány gyerekkabát lóg az ég felé csavarodó sín-37
párok szarvain. Három fekete ruhás nő jön a hegy felől. Katonásan lépkedve haladnak. A középső vörös hajú, néha nagyot rúg az előtte menő talpába, amitől – a menetelés tempójából kiköppenve, annak lába idétlenül magasra ugrik. Viharászni kezdenek, majd összekapaszkodva egyre féktele-
nebbül lovalják bele magukat az új hangulatba. A dülöngélő hármast egy kivilágítatlan lépcsőházba fut, sárga keramitköves udvaron át a szűk cselédlépcső spirálján egész a padlásig. Galambok lakása. Megunt bútorok. A tetőtérből kinyúló vasrúdon csiga lóg. Az udvarban ácsorgó két munkás vastag kötélben időnként meszes zsákokat s összekötözött vödörökben téglát húz a magasba, amit a *fenti* a lépcsőzugba pakol.

Minden megáll egy pillanatra, villamos csikorgása, kergetőzők, az ácskapocsról ereszkedő pók, s a fény, a cserepek résein beszivárgó fény is megáll a felkavart porban.

Mikor a fenti munkás az újabb adagot beemelné a csiga alól, lent, valami ügyetlenség, vagy véletlen folytán a kötelet eleresztik, s az összekötözött, két, víztől csöpögő zsák zuhanni kezd. A csigát tartó rúd felpattan, majd laposra kovácsolt éles vége kiszakadva a hitvány tartókötelek szorításából, a vörös hajú nő nyakához csap. Gondolataim végletesek.

Apró gyerek bújik elő a kémények mögül, a fejet kosárba teszi sietve, s követ, ahogy a nő testét a teraszra vonszoljuk. A két fekete ruhás alig hallhatóan zümmögve, a nyakra illeszti a fejet, majd valami barnás alvadtvér-színű folyadékkal kenegeti. *Forrasztóvíz*, ennyit értek zavaros beszédükből. Esni kezd. Véres patakocská indul a tetőterasz kanálisa felé.

A kéményseprők pallóin sétáló őrszem látja csak a Duna fölött pásztázó reflektorok sávjában felvillanó gépeket, s ahogy az udvarra zuhanó mázsányi mésztől csatakos munkások mily szaporán csapkodják arcukba, fejükre az udvari csapból ömlő vizet. *Vörös Rébék általment a keskeny pallón s elrepült* – dudorászik, és az utcán kiragasztott elsötétítési és fényálcázási proklamációt semmibe véve, amit feltehetőleg napiparancsban is megkapott – cigarettára gyűjt. Vesztére. Kerepelni kezdenek a Citadella géppuskái. A kéményről három varjú indul a Bazilika tornyai felé.

9.

A régi támlás dupla ágyban fekszik. A függöny résein át betörő fény végigpásztázza *felravatalozott* testét a fehér lepel alól kidomborodó lábfejtől végig a csupasz homlokig.

38 Mellé fekszem. Így egészen közletről látom kisimult arcát – látom, ahogy az árnyék az arcára ér, s szemgolyói meg-megrebbennek a szemhéj alatt. – Kemények ezek a régi matracok – néz valahová a falakon túl. *Amibe úgy szerettem bújni* – fényes selyem hálóingét hirtelen igazgatni kezdi magát. Hátamra veszem. A megnyíló tapétaajtó barokk bútorokkal be rendezett szobába vezet. A hintaszékbe csúsztatom. – Milyen könnyű a teste – hangzik a sűgolyuk felől. Kirúszozott kövér nő lép mögé. Ringatni kezdi, először csak a háttámlát markolva, majd a szék íves ringótalpai konzolára téve lábát. Por száll, ahogy kétoldalt harmonikázni kezd a függöny brokátja. – Milyen könnyű a teste – szólal meg a kövér nő emelt hangon –, szinte súlytalan. Közben a plafont nézi. – Te, valaki jár a padláson. Hallom a csoszogását. – Képzeldősz – feleli anyám. – Nem leszek meglepve, ha majd eléd áll – szól pikírten a másik. Egy léghuzat a padlóra fűjja az asztalon szétszört kártyalapokat. Nehézkesen hajol le értük, majd mindet az asztalra csapva kimegy. Anyám indulna utána. – Húgom – kiált, de ahogy felállna, összecsuklik lábzsámolya elé, a falból kampójával együtt kiszaggatott kép zuhan. Két kicsi kígyó. Zöldes, mintás hátú mindkettő, kérdőjellé görbülve, úgy kétarasznyiak. Leporolja a képet, a kampóval együtt szakadó faltörmelékét, ahogy ölébe állítja. Még a háború előtt egyszer, ünnepre készültek, lemosta szappanos vízzel. Végigsimítja ujjával a kígyók hátát, s szemébe ötlük a kígyókat tisztas távolságból figyelő csavargó háta mögött fénylő város. Kihunyó emlékezetében előbújik az aprólékossággal megfestett figura, a lábikrájába harapó kutyával szakasztott olyan, mint a Tarot kártya bolondja. Felnevet. Sok gyaur képezeleg az egyiptomi papok Atlantiszról őrzött titkos tudásáról. Meg, hogy a Fényes tekintetű, a Vízből kimentett a Tarot képében vitte volna magával a titkot a Kivonuláskor? – Tudja, honnan jöttem, nagysága? – Áll meg anyám előtt a függöny mögül kipördülő cigányasszony, majd választ sem várva felemeli a képet.

– Kígyó jegyez gazdagságot – veti oda, majd a padlóra köp –, a Fogarasi-havasokból jöttem. – Ne mondja. És távolsági busszal jött, vagy repülővel? – Gyalog jöttem nagysága. – Akkor már pünkösdkor el kellett indulnia, vagy teleportált? – Már Húsvétkor útra keltem. – Ismerhetem én magát Désről a Kálmán portáról? Maga volt, aki rongyot gyűjtött. – Meg tollat. Az, bizony régen volt nagysága. – Mért mondja nekem mindig, hogy nagysága? – Mert jó volt hozzám mikor kicsi voltam. – Maga lenne a Kotra Sára? – Én volnék. – És szorongatja anyám eres, aszott kezét. – Tenyérből jósoljak, vagy kártyát vessek? – Nézd rá üdvözülten. – De hát én is kicsi voltam akkor Sára – szenderül

el anyám. A cigányasszony a zsámolya szélére ül. – Hozzon már valaki nekem egy pohár vizet! – kiált a tapétaajtón belépő kifestett nő felé. Amíg az a vízért biceg, sorban kihuzigálja a komód fiókjait. Újra kézbe veszi a képet. Látja a kígyókat figyelő csavargó háta mögött fénylő várost. Csuklyás zárándokok sora kanyarog a kapu felé. Fölöttük angyalok. Az már az ő éles szemét is próbára teszi, hogy talán holtak lelkei, amivel úgy igyekeznek az Égi Jeruzsálem felé? Közéjük képzelet magát. Látja, hogy mélyben suhanó árnyéka oly sebesen siklik alá a hegy túloldalán, mint ahogy előbb felfelé futott, mintha rettegne, hogy elmarad az égiektől. – Nem jósolok magának, pénzért sem jósolok magának többé – kiált fel handabandázva, ahogy a pohár víz az asztalon koppan. – Talán, mert rajta kaptam, ahogy turkál a fiókjaiban – csattan a válasz, de az, rá sem hederít, kilép a képből, és suttogva a nézőtér felé fordul. – Holtak visszajárása, ajándék.

Új Forrás 2015/4 – Krutik Zoltán: Másvilág / kilenc történet

TÜRELMES HALÁSZ

Mennyi évtizede már, hogy eltűrsz magad mellett engem, vad ötletek bolondját, ki egy közepesen gyatra szójátékért eladom az öreganyámat, bukfencet vetek lépten-nyomon, hátha így jobban szeretnek, elfogadnak, figyelnek rám, az óvódás csoport, az iskolás osztály egyik legnehezebben kezelhető kölkére, aki csendes pihenő alatt is nyughatatlan, akinek az órán mindig akad a tananyagba szervesen nem illeszkedő, kihagyhatatlan poénja. Míg mutatóványaim zajlanak, míg színes szavakból buborékot köpdösök, míg csillogó betűkből hamis aranyláncot kalapálok, te itt keringsz körülöttem, és fél szemedet mindig a belső tavam partján sorba letámasztgatott pecabotokon tartod, lesed a kapást, és amint körkörös vízgyűrűk fodrozzák a felszínt, te ott vagy máris, finoman partra vonod az ezüstszín, eleven leletet, babusgatod egy kicsit,

majd visszadobod. És évről évre megújítod
a horgászengedélyt, és nem fáradsz bele
a virrasztásba, nem érdekel a szúnyoghadak
rohama, nem ijesztenek éjszakám kísérteties
hangjai, a rablógyilkosok lépte nyomán
csörrenő zsombék, a lidércfények és
ősi babonák, melyek nélkül lápvilágot
még senki se látott. Ülsz kihajtogatható
kisszékedden összekuporodva, szenderegsz
a térdedre borulva, végtelen türelemmel,
beeteted a reménybeli zsákmányt kukoricával,
kandi csillagokkal, melyek lassan merülve
ringnak a tükrön, maga vagy a mesés türelem.
És mikor elpihen a locsifecsi víz, amikor
ideges szélrohamok nem karistolják, nem vakarásszák,
nem dagasztják kocsonyás, nagy hullámbálákba azt,
ami bennem viharzik, amikor a csend membránja,
akár a ló rezzenő horpasza, kifeszül,
amikor magam számára is meglepően elcsitulok,
te tovább szelídítesz, türelmes halászom,
kifogva mindent, ami bennem kifoghatatlan.

42 AHOGYAN ISTEN

Ahogyan Isten mibennünk
szöszmötöl, vackolódik,
megmunkálja a világot,
paskolja, mint agyagot
a fazekas, mint lóhátat
a zsoké, autó forró motorháztetőjét
a szerelő, hullám horpaszát
a szörfös, ahogyan Isten
mibennünk felpattint
nedves rügyeket, bársony
szemhéjakat, feltár titkokat,
szunnyadó teléreket,
kagylók izzadmányos kincset,
felhőrongyok közt jég-göcsörtté
fagylalódott napkorongot.
Ahogyan Isten mibennünk
működteti búcsúzás és egymásra találás
szeszélyes alakzatait, térbe és időbe
tagozott tánclépéseit,
vörösre izzított vasak
sistergős ölekezéseit,

feszült hiány fölé feszülő
tevehátas viaduktokat,
egybesimuló hullámok, szirmok
pikkelyzetéből borzolva örvényt.
Ahogyan Isten mibennünk
lépésről lépésre felülmúlja
önmagát, képes újabb és újabb
részletekkel bővíteni a hajnalodó,
öntudatára ébredő táj teljességét,
mind cizelláltabb kontúrokat
kölcsonözve növénynek, fának,
színreflexek ecsetvonásnyi
káprázatával petyegtetve
 eget és földet s közte minden
létezőt, eddig láthatatlan
négy lábúakat, madárszilvetteket
ásva ki a sötétből, hogy a kezdet
kezdetéhez visszapörögve ott álljunk
ruha és szégyen nélkül,
egymásnak ősidőktől ismerősen,
mi ketten, Ádám és Éva.

TÁVOLODÓ

44 Használódnak a csontok, az izmok,
kikopnak a fogak is, egyre több
az érzékeny felület, a hiány,
az ízületek csomópontjaiban
mind gyakoribb vendég a vándor
fájdalom. A lépésről lépésre közelítő,
sejtenkénti elhasználódásban
mi, két romlandó test, olyan kérlelhetetlen
törvény szerint borulunk össze időnként,
ahogyan fáról mézgacsepp
sűrűdik át egy telített időbe,
ahogy egy felcsörömpölő madár
nyomán pimaszul rugózni kezd az ág,
ahogy az esőmosta por
megül hornyokban és zugokban,
lomhán és elkerülhetetlenül,
ahogy füvekkel, fákkal csiklandozza
Isten a szél meztelen húsát.
Keresi egymást a testem és a tested,
feltételezzük a másik létezését,
mint létra két szára,
mint olló két kése,
mint cseresznyemagot összecsapentő
két ujjja a kéznek,
miként az egyensúlyhoz múlhatatlanul
szükséges két láb,
miként ikerszavak, mint ige és vonzata,
miként szem és tekintet, fej és írás,
alfa és omega, kezdet és vég,
csésze és alja, citrom és magja,
cipő és talpa, kút és vödre,
teve és púpja, csiga és háza.
Bármennyi komikus
hasonlatot gereblyézzek is
egy kazalba, mind csak közelítőleges,
mégis érti, aki tapasztalt már hasonlót.

Amikor 2010 késő őszen Tözsér Árpád – aki akkor már vagy másfél évtizede a Madách-Posonium Kiadó főszerkesztője volt – fölvetette, nem állítanék-é össze egy kötetet a Kiadó *Magyar Antaeus Könyvek* sorozatába Mikola Anikó verseiből, gondolkodás nélkül igent mondtam. A feladatot ugyanis megtisztelőnek és egyben visszautasíthatatlannak tartottam. S nemcsak azért, mert a kiadó már régóta adósa volt a költőnek egy ilyen életmű-összegző válogatással, hanem mert így nekem is

Tóth László 45

HOLTÁGSIRATÓ

Futamok és rajzok

Mikola Anikóhoz*

lehetőségem nyílt a költőhöz és költészetéhez való viszonyom tisztázására.

Mikola Anikóval ugyanis, nem melleleg, nemzedéktársak vagyunk. Nem *voltunk*, hanem ma is azok vagyunk. A jelen idő nem véletlen, hiszen bár Anikó akkor már másfél évtizede halott volt, korai halálával sem szűnt meg számomra a legelőbb valóság, vagyis: viszonyítási és eligazodási pont lenni. Amíg élt – s most megint jöjjön a matematika –, öt évvel voltam fiatalabb nála, most, az ötvenkét éves korában, 1996-ban bekövetkezett halála után tizennyolc évvel, kettőnk közül immár ő a fiatalabb tizenhárom esztendővel. Amikor én az első verseimmel, 1967-ben ostromolni kezdtem a lapokat, ő már öt éve publikált, s amikor 1970-ben a Tözsér gondozta nemzedéki bemutatkozónk, a már megjelenése előtt nagy port kavart *Egyszemű éjszaka* című versantológiánk napvilágot látott, ő már kusza s kósza csapatunk legértettebb és legletisztultabb költőjének számított, akinek tehetsége előtt – mintegy kivonva őt a nemzedéki hovatarozás hatálya alól – még a vitákat szító Szalatnai Rezső is fejet hajtott, benne látva a nemzedék „egyetlen valódi költőjét”, majd jól elverte – úgymond elidegenedettséggünk, kozmopolitizmusunk, valamint nemzetiségi közösségünk elárulása miatt – rajtunk, többiekén a port. De a többségünket egyöntetűen *leféltalyigásozók* hada sem tekintette közénk tartozónak, és még antológiánk megjelenése előtt kötetre érettnek találta őt az egyébként hozzánk meglehetősen ambivalenciával viszonyuló, hírhedten rigorózus Bábi Tibor is, Mikola „asszonyi érzelmvilága és a hidegen latolható racionalizmus konfliktusában” észlelve költészetének drámaiságát. (Igaz, később, költőnk első kötetéről, az 1971-es *Tűz és füst között*ről, már – az 1968-as reformkísérlet elbukása utáni politikai-eszméletársadalmi visszarendeződés felhangjaitól terhelten, lépteit az ún. normalizátorok elvárásaihoz igazítva – elég disszonáns hangon nyilatkozott. Mi több, bizonyos értelemben szintén kiemelte közülünk Mikola Anikót szedett-vedett

* Az *Őnarckép* – másokban sorozatból.

csapatunk *Irodalmi Szemle*-beli egybeterelője, bemutatkozó antológiánk mérész összeállítója és gondos-pontos utószavazója, Tőzsér Árpád is, párhuzamot vonva az ő „nagy műgonddal és szuverenitással készült” alkotásai és a Saint-John Perse-i versvilág, az akkor már Nobel-díjas költő versbéli 46 „pótvilága” között, igaz, világossá téve a kettőjük közti – nagyságrendbeli és egyéb különbségeket is. (Például: míg a francia klasszikus „tengere örök mozgásban van, verseiben a szél örökké fú”, a „természet a pusztulás és örök újjászületés szimbóluma”, addig a fiatal szlovákiai magyar, épp csak induló költő „természete a pusztulása”, a „baljós csendé, a rejtőzködésé, a magányé”, írta Mikoláról Tőzsér.) S több mint negyven év távolából is meg kell vallanom: bár kettőnk költészetfelfogása nagyon is egy tőről fakadt (egyik korai vallomásában, még antológiánk megjelenése előtt, az *Irodalmi Szemle* 1969. áprilisi számában Anikó is „a valóságon túli valóság megismerését” nevezte – többünk egyetértésével találkozó – a költészet legfontosabb feladatának, és a „megismerhetetlenség, a megfoghatatlan mélységek és magasságok keresését” saját költői céljának, s – az 1960-as években még erőteljes hangú Roger Garaudy nyomán – az „Isten tanítványául szegődött”, „új világot teremtő” lírai képzelet mellett tett hitet), nem véletlenül tartotta őt mindenki már indulásunkkor valamennyiünk legkorábban megmutatkozó jobbik énjének. Vagyis, a fentiek alapján az sem véletlen, hogy kilencünk közül ő kapott a kiadótól elsőként önálló kötetet, az 1971-es *Tűz és füst közöttet*. De szilaj költőcsapatunkból nemcsak szelíd lelkével, anyagi mosolyával és az emberi létezés megrendítő tragikumát feltáró, hibátlaná edzett, magasízsású verseivel vált ki, hanem azzal is, hogy a nemzedékünknek a mienk után két esztendővel, 1972-ben antológiához jutott prózaírói, a *Fekete szél* szerzői között is az egyik legfigyelemreméltóbb tehetségnek bizonyult.

A fentiekben arról a versantológiáról és legfőképpen a pozsonyi *Irodalmi Szemle* körül, az 1960-as évek derekától annak Vetés-rovatában készülőldő-formálódo – s e rovatról elnevezett – költőnemzedékről beszélek, amely a Turczel Lajos szerkesztette, például magát Tőzsért, és Cselényi Lászlót meg Zs. Nagy Lajost elindító 1958-as *Fiatal szlovákiai magyar költők* című antológiához hasonlóan újabb fordulatot, újabb irodalom- és költészeteszményt, bizonyos értelemben egyfajta újabb paradigmaváltást hozott a kor csehszlovákiai magyar irodalmába (bár a szó akkor még ismeretlen volt az irodalomelméleti és -történeti fogalomtárakban), szinkronba hozva így azt az 1960–1970-es évek fordulója összmagyar irodalmának korszerűsödési folyamataival. Megjegyzem, a nemzedék átfogó értékelésére, körültekintő elemzésére máig nem került sor, eltérően mind az előttünk egy évtizeddel fellépő *Fiatal szlovákiai magyar költők* szerzőitől, mind a minket nagyjából másfél évtizeddel követő Íródia-nemzedéktől. Pedig versantológiánk, az *Egyszemű*

éjszaka megjelenésének 2010-es, negyvenedik évfordulója is kiváló alkalom lehetett volna erre az értékkereső, folyamatelemző mérlegelésre, miként az lehetett volna a *Fekete szél* szintén visszhangtalanul elszelelt négy évtizedes jubileuma is 2012-ben. Egyvalami azonban ez aprólékos nemzedéki számbavétel elkészülte nélkül is változatlan maradt mindabból, ami már antológiabeli bemutatkozásaink idején is nyilvánvaló volt: ez pedig Mikola Anikó központi helye, értékszervező szerepe nemzedékén – nemzedékemen, nemzedékünkön – belül, költészetének, irodalmi munkásságának – beleértve műfordításait és szépprózai írásait is – máig ható elevensége, az általa képviselt minőségnek elvárható irodalomképző, irodalomalakító szerepe.

Új Forrás 2015/4 – Tóth László: Holtágsirató
Futamok és rajzok Mikola Anikóhoz

Mikola Anikó 1944. július 29-én született, Jókán, s 1996. október 22-én halt meg Pozsonyban. (A lexikonokban, különböző életrajzi ismertetőkből halála napjaként szeptember 22-e szerepel, tévesen; fia, Gál Zsolt közlése szerint a költő pontosan egy hónappal később hunyt el.) Kisgyermekként családjával – református lelkész édesapja szolgálati helyei szerint – többször is költözni kényszerült, így gyermek- és ifjúkorát vándorlásaik és iskolái helyszínei határozták meg: a tényleges szülőfalu mellett az iskolakezdetet jelentő Deáki, továbbá a későbbiekben „fogadott szülőfalujának” nevezett, gyermekkor legfontosabb élményeit és kötődéseit meghatározó Nagysálló, a gimnáziumi érettségit adó Zseliz, továbbá a számára (mezőgazdasági) szakiskolai képzést nyújtó Tornalja, amihez még hozzájött a néhány évi első házasságának otthont adó Szenc, hogy aztán végleg Pozsonyban kössön ki, és itt éljen és dolgozzon – előbb a *Kis Építő*, illetve a *Nő*, majd a rendszerváltás után a pozsonyi magyar rádióadás vallási műsorainak szerkesztőjeként – korai haláláig. Első verspróbálkozása idején még tornaljai szakközépiskolás volt: két hónappal tizennyolcadik születésnapja előtt a pozsonyi *Új Ifjúság* – illetve Cselényi László – közölte az *Ifjú láng* című versét, amelynek csupán annyi az érdekessége, hogy a lap akkoriban indított, fiatalokat istápoló rovata is erről a versről kapta 1962-ben a nevét. Ez a kezdetleges, még teljességgel a költői szokványokat és közhelyeket – bár meg kell hagyni: ügyesen, érzékkel – mozgósító, és az iménti lap mellett még a *Szabad Földművesben* folyó hangpróba nagyjából az évtized derekára érik be, és innen kezdve szinte nincs is verse, melyet ne tudtam volna fölvenni szóban forgó madách-posoniumos gyűjteményébe, melyben költészete mellett a versfordításait is igyekeztem egybegyűjteni. Amikorra tehát, az önállósulás óhajátásával, a családi fészek védettségéből kiszakadni vágyva, s ártatlan tapasztalatlansággal vegyes világmegváltói ambícióimmal az iskolapadból fölkerültem a számomra akkor még a világ közepének látott Pozsonyba, ahol

aztán Mikola Anikóval is barátságot köthettem, akkorra ő már végiglakta az országot, és túl volt első házasságának emberi-lelki válságán is. (Komáromi gimnazista korom óta máig betéve tudom egy-két akkori versét, melyek azután emlékezetemben az egész későbbi költészetében jelentős helyet

48 elfoglaló 1968-as nagy verseinek egyikével-másikával – például a nemzedékem életézését is nevesítő *Válasz nélkül*, *Az osztzkodás csonka keresztjével*, a *Tűz mellett didergők énekével* vagy a *Halottainkkal barátkozunk* cíművel – egészültek ki, és arra is emlékszem, milyen meghatározók, az addig ismerttől engem egy egészen más világra és más valóságra döbentők voltak számomra ez időbeni szorongásos novellái is: *A torony* például, vagy *Az út a várba vezet*.) Nem csoda, ha az 1967-ben az *Új Ifjúságban* velem együtt bemutatkozott Varga Imrén és Kulcsár Ferencen, s persze a Pozsonyba kerülésem idején irodalmi berkekben akkoriban már bennfentesnek számító és tapasztalt, bennünket barátságával természetes módon megkínáló, s egy időben számunkra szinte otthont is nyújtó Keszeli Ferencen kívül leginkább Mikola Anikóval és Kovács Magdával kerültem – életkorunk, indulásunk, életpasztaletaink eltérései ellenére is rokon érzékenységünk, életérzésünk (s talán életidegenségünk) okán – baráti közelségbe. Ma, fél évszázad elteltével már nyugodtan leírhatom: ha ők nincsenek, s nem világra és önmagamra eszmélésem első óráiban ismerhetem meg őket, egészen más ember lennék, s talán az életem is más irányba szaladt volna. Töprengő óráimban, *napjaim hordalékai* közt matatva, életem további folyásához is erőt és eszméletet keresve, időnként ma is szívesen időzik el a szemem két – a hátlapjukra rótt évszám szerint még 1969-es – fényképen, melyek egyikén Mikola Anikó, másikon Kovács Magda pózol – Magda kihívóan, Anikó angyali ártatlansággal – egy íróasztal kéziratlapjai fölé hajolva, mintegy eljátszva az egyikük által sem túlságosan komolyan vett írónő szerepét. A két felvétel – háttérben üres könyvszekrényvel, az asztalon hamutartóval – tudtommal egyik közös riporttűtjükon készült valamelyik szállodai szobában (ekkor már mindketten a *Nő* című hetilap riporterei voltak), de az is lehet, rosszul tudom, és közös albréletük adott helyszínt szerepjátékuknak. Ami számomra különösen fontosá – és vonzóvá – teszi a mai napig e két képet, az a lényükből sugárzó belső, emberi szépség (bár meg kell hagyni, szemre is csinosak voltak mindketten), a léleknek az a gazdag kisugárzása, a párját ritkító személyiségnek az az utánozhatatlan varázsa, mely jellemezte őket, illetve amely Magdát – bizony már a hetvenhez is közel – jellemzi ma is.

Amikor 1969 januárjában a *Kis Építő*től Anikó – családneve szerint egyébként Mikula volt (ezt a nevet viselte húga, Andrea is) – átigazolt a *Nő*höz, helyét a gyermeklapnál nekem adta át (akkoriban épp a Hviezdoslav téri, egykori nevén Séta téri Magyar Étterem kenyeresfiújaként, majd segédraktárnokaként kerestem a kenyereket s a helyem a világban és tüzes Pegazusom hátán).

Így nyertem bebocsátást, újsütetű szerkesztőként, tizenkilenc és fél évesen, Csikmák Imre főszerkesztőnk és Roki néni, a tősgyökeres pressburgernek számító titkárnőnk-gépírónőnk asszisztálásával a redakciók varázsukat, misztikumukat számomra a mai napig megőrző, ám a valóságban már egyre inkább letűnő világába. Sok időt töltöttünk ekkoriban együtt – háromban-négyesben-ötösben –, sokat beszélgettünk Anikóval, közös fellépésünk is volt az akkor még parázsló életet élő pozsonyi József Attila Ifjúsági Klubban; verseink később együtt szerepeltek Kulcsár Ferencével és Varga Imréével a budapesti Egyetemi Színpad *Mindenség Déva vára* című, fiatal kelet-közép-európai magyar költőket bemutató műsorán; legendák, mítoszok kódében merültünk el; épp esedékes olvasmányaink s az épp minket magunkkal ragadó filozófiák hullámain vitettük magunkat; egy alkalommal az LSD-ről beszélgettünk sokat, és arról győzködtem magam, lehet, nem is lenne butaság egyszer kipróbálni, amit persze nem tettem meg és más tudatmódosítókkal sem, kivéve a legveszélyesebbeket: a hosszabb-rövidebb ideig tartó szerelembe eséseket. Így 1970-ben már ki is vontam magam első házasságom – igaz, gyorsan elmúló – idejére a forgalomból, no meg Pozsonyból, ahova mikorra az évtized derekára újból visszabotorkáltam, Anikó talált most már számára élete végéig békét és biztonságot adó kapcsolatot a kitűnő képzőművész és ember, Marian Minarovič személyében. (Marian magyar vonatkozású vállalkozása a komáromi Magyar Területi Színház művészeiről készített grafikai sorozata, melyet az *Irodalmi Szemle* 1977-es 2., színházi számában közöltünk.) Így egészen addig, míg 1975-ben föl nem kerültem Pozsonyba, már csak hébe-korba futottunk össze, majd az *Irodalmi Szemle* szerkesztőjeként újból gyakrabban találkozhattam vele, hiszen Anikó, ugyan már lankadó lendülettel, de még mindig folyamatosan szállította vers-, novella- és műfordítás-kéziratait a redakcióba. Miután azonban 1981-ben megint ott hagytam Pozsonyt, 1985-ben pedig az országot is, már csak véletlenszerűen találkoztunk egyszer-kétszer, vagyis beszélgetni is már csak ritkán tudtunk; egyszer valami nagyobb összejövetelen kerültünk egymás mellé (ez már 1989 után volt, talán már betegeskedett is akkoriban), nem emlékszem, hol, milyen alkalomból, egyvalami azonban nem változott bennem: Anikó mindig ugyanazt a biztos pontot jelentette számomra, s ugyanolyan baráti szeretettel és vonzódással gondoltam rá mindig, mint a kezdet kezdetén, amikor a humánus tisztaságát, mélységét keresve, oda-odamenekültem a verseihez és indiánépköltés-fordításaihoz is. Természetesen, amikor belefogtam a csehszlovákiai magyar írókkal készített, *Vita és vallomás* című interjúsorozatomba, nemzedékemből mindenekelőtt őt szerettem volna megszólaltatni. Így egy délután, 1976-ban vagy 1977-ben, mázsás tekerceses kölcsönmagnómmal

a megbeszélte időben fel is kerestem őt Zoch utcai – akkor már Mariannal közös – otthonában, de nem engedte bekapcsolni azt. És akkor hosszan beszélgettünk gyermekkoráról, életéről, verseiről, fordításairól, megmutatta Miguel

50 Angel Asturiastól, José Maria Arguedastól meg Nicolas Guilléntől kapott leveleit, elmerengett gyermekora hiedelemvilágán, a Garam menti meséken és mítoszokon, népszokásokon, de rögzítendő és megjelentetendő interjúról akkor hallani sem akart. (Meglepő, de addig más, vele készült beszélgetést sem találtam egyik újságban sem, és később is csak keveset, inkább már csak élete vége felé; közülük az egyik legemlékezetesebbet, már betegen, a „Kevés időm van hátra” borzongató bevezetéssel Lacza Évának adta.)

Még egy kudarcom volt vele, bár ez nem rajtunk múlt. Valamikor az 1970-es évek második felében az egyik párizsi színházi lapban rátalált a brazil Roberto Athayde *Margarida asszony* című monodrámájára, mely eredetileg Annie Girardot előadásában a francia fővárosban aratott nagy sikert, és a mű olyannyira lenyűgözte, hogy azonnal elkezdte beleásni magát a francia nyelvbe, melyet addig csak felületesen bírt, és felajánlotta: lefordítja az *Irodalmi Szemlének* ennek a hatalom és a kiszolgáltatottság szorításában vergődő magányos nő léleknek az örületig fokozódó drámáját. Persze rögtön biztatni kezdtem, biztosítva őt, hogy a fordítást a legrövidebb időn belül közöljük, mellyel azután nemsokára el is készült. Összeesküvésünkéből azonban mégsem lett semmi, mert főszerkesztőm végül nem merte vállalni annak közlését (a már teljesen berendezkedett husáki, posztisztálinista restauráció éveiben jártunk ekkor, ráadásul a biológiaórát tartó Margarida asszony tanítónő volt, amit semmiképpen sem lehetett összeegyeztetni az eszményi szocialista pedagógustípussal). Így a darab mégsem Mikola Anikó fordításában vált ismertté nyelvünkön (ráadásul a kézirata is eltűnt az *Irodalmi Szemle* évtizedek alatt felhalmozódott hatalmas kéziranyagával együtt, s egyelőre nem került elő a hagyatékából sem, melynek egy része máig ismeretlen és feltáratlan), hanem – néhány évvel később – Szántó Juditéban, melyben azóta Magyarországon is többen is színre vitték (Psota Irén, Schubert Éva, Sztárek Andrea például). E költőnkkel kapcsolatos kudarcélményeimet leszámítva, szerkesztőként több friss írásnak, fordításának első olvasója, mérlegelője, értékelője lehettem; pályájának néhány kimagasló teljesítményét mi közölhattük az *Irodalmi Szemlében*, így például a *Variációk egy Garam menti mítosz témájára* című, fényéből ma sem vesztett nagy ívű verskompozícióját, továbbá *A régi kerékvágás* című társadalmi parabolaprózáját, melynek megjelentetése érdekében – mint az alább kiderül – szintén nem kis kockázatot kellett vállalnunk, de a korai Julio Cortázar *A megszállt ház* című, eredetileg Borges által közölt háborzongatóját is az ő átültetésében jelentettük meg (ez később, *Az elfoglalt ház* címmel Nagy Mátyás fordításában vált ismertté magyarul; ugyanebben

a lapszámban egyébként egy másik Cortázarnak is helyet adtunk, Végh Zsold Péter fordításában), s bevontuk Anikót különböző ankétjainkba is: a nemzedéktársaim saját helyzetükről, világukról, életérzésükről fogalmazott, önvalomásos esszéiből összeállított, kétrészes tematikus blokkunkba (Anikó, jellemző mód, a magányról, magányosságról írt ide szép esszét), és megvallattuk a műfordításról is. A legmegbízhatóbb, legkorrektebb szerzőnk közé tartozott – s ez egész eddigi, mint említettem, a közbenjárásával indított, immár négy és fél évtizeden átívelő, és több száz, ha nem ezernyi szerzőhöz kapcsolódó szerkesztői pályám vonatkozásában elmondható róla –, időre szállította, amit megbeszeltünk, kéziratai mintaszerűen tiszták, gondosak, tudatosan szerkesztettek voltak, nyelvi-nyelvhelyességi vagy írástechnikai, esetleg szerkezeti gondjaink a legkevesbé sem voltak velük: mint Zalán Tibor írta róla valahol: valóban a magyarul legszebben beszélő íróink közé tartozott.

Költőnknek életében mindössze négy vékony – sőt, a valóságot jobban kifejezve: két egész és két fél – verseskönyve jelent meg: a már említett debüt, az 1971-es *Tűz és füst között* mellett az 1976-os *Fák és hajók a szélben*, továbbá a felerészít új verseket, felerészít dél-amerikai indián népköltés-fordításokat tartalmazó *Madárnak lenni* (1979), valamint a másfél évtizedes hallgatás után, az ötvenedik születésnapjára, 2004-ben napvilágot látott, szokatlanul karcsú válogatott kötet, a *Versek* (mely csupán egyetlen vékonyka ciklusában tartalmazta a költő legutóbbi könyve óta írt verseit, de azok közt is 1984-es volt a legújabb keletű). Vagyis Mikola Anikónak – kritikusanál által kezdettől észlelten – csendet mozgósító, a költői elhallgatásokkal egyre tudatosabban élő, takarékos szavú, ritka ökonómiával szervezett költészete ténylegesen is az elnémulás felé tartott. „Mintha a költészet temetésén volnánk”, jegyezte meg jövőbelátón – kiemelve a Mikola-versek „hallgatás kísértését” – a *Madárnak lenni* egyik recenzense, Szentmihályi Szabó Péter, s valóban, a kötet megjelenését követően költőnk már alig írt verset; 1984 után, élete utolsó tizenkét évében pedig már egyáltalán nem (bár egyik, nem sokkal halála előtti interjújában Mikola említést tesz később született verseiről is, ezeket azonban nem közölte, s hagyatéka egy részének feltáratlansága miatt azok a mai napig ismeretlenek). Költőnk saját magával szembeni válogatói szűkmarkúságát bizonyítja, hogy a *Variációk egy Garam menti mítosz témájára* című nyolctételes kompozíciójából – melyet Szeberényi Zoltán „a szlovákiai magyar líra legjobb teljesítményei” közé sorolt, „páratlan példájául” annak, hogy „miként lehet közismert népballadák szimbolikájába és motívumaiba öltöztetni a város kőrengetegétől, az ésszerűtlen civilizációtól meggyötört költő lelke legmélyéről felszakadó vallomást”, de a vers kiemerítő és kiváló elemzését adó Zalabai Zsigmond is költészetünk „egyik

legérdekesebb s mindenképpen reprezentáns darabját” látta benne, amely a 20. század második fele összmagyar költészetében is kivételes erejűnek mondható – mindössze két, igaz, drágakőként csillogó darabját vette be a 2004-es válogatott *Verse*be. Ami még akkor is nagymértékű *öncson-*
52 *kítésnek* tűnik, ha a kritika a költő első kötetének anyagát vegyesnek minősítette is, illetve ha Zalabai költőnk első három kötetének kilencven verse közül csupán mintegy negyedszázban látja jelen lenni maradéktalanul „az *igazi* Mikola Anikót”, s a nála valamivel megengedőbb Tőzsér Árpád is az első két Mikola-kötet mindössze félszáz versét jegyezné költészetünk „aktívái” között.

Mikola Anikó, a fentiekből is világos, ritkán megszólaló, töprengő-vívódó, a csenddel, az elnémulással, az elmúlással viaskodó költő volt, akinek igazsága „...mint / hallgatag / mély a locsogó / hab alatt”, s aki kíméletlen könyörtelenséggel néz szembe a megmászhatatlannal: „S a tiszta szók egy / hajnalon / meghaltak néma / ajkadon” (*Holtágsairató*). Versszervező erővel bíró képeiről, metaforáiról, szerkezetükről, jelentéstartalmukról, hangulati és érzelmi töltetükről külön tanulmányt kellene írni (nem túlságosan terjedelmes, ám komoly súlyú recepciójának túlnyomó része érinti is ezeket). A fentebb emlegetett *Egyszemű éjszakáról* írt kritikájában Zalabai Zsigmond – Csoóri Sándor egyik korabeli esszéjére utalva – az „események megállítását, a kiváltságos pillanatok kimerevítését” nevezi Mikola költészete alapmozzanatának, a „tenger partra futó, ott felágaskodó, ám a visszafutás pillanata előtt hirtelenül megmerevedő, megfagyó hullámához” hasonlítva költőnk képeit, melyeknek „visszafelé már nincs mozgásuk”, ami szerinte úgymond „befagyasztott dinamizmusnak” is nevezhető. Zalabai kiemeli a költő nemzedéktársaiénál erősebb természetélményét: a „kimerevített képeken ott csillog a tengerpart minden színe, fája, bokra és köve”, de az „antropomorfizált tárgyak” természetesen „érzést és gondolatot is közvetítenek”. Később azonban már, a *Madárnak lenni* kapcsán Zalabai a „valóság sokarcúságából” fakadó „univerzalitásról” beszél, olyan „dramatikus versmodellről”, amely pontosan tükrözi „a lét áramlását”, és „szimultán érzékeli” a valóság különböző oldalait. Mikola első kötetéről írt jegyzetében a prózaíró pálya- és nemzedéktárs, a jó barát és rokon személyiség, Kovács Magda a „lélek krónikásának” nevezi őt, s a kötetéről alkotott recenzensi vélemények közt is igen meggondolkodtató észrevétellel áll elő, amikor a *Tűz és füst között* tulajdonképpeni epikus szerkesztéséről, epikai építkezéséről beszél, megállapítva, hogy a költő „egyetlen témát visz, mint a regényben, különböző szituációkon keresztül, egyre mélyítve azt a végső kibontakozásig”. Tőzsér Árpád, költőnkéről írt, annak második kötetét utáni alapos pályaképében a műgondnak mint tartalomalakító tényezőnek a szerepét emeli ki Mikola költészetéből, akinek Koncsol László – egy, poétánk hagyatékában megtalált

levelezőlapján – „remekmű-gyanús” verseit sorolja. Varga Imre a *Fák és hajók a szélben* után „egy kedvű” költőnek titulálta Anikót, találóan, aki „csak egy bizonyos állapotban tud írni” – „Félelemben, rettegésben, menekülőfélben, kiszolgáltatottan, reményeiben csalatkozva”. Verseinek komor, sejtelmességükkel szívszorongató tájai, jelenetei egy kiüresedett, illúziótlan, negatív érzelmi-hangulati töltésű díszletekkel, kellékekkel berendezett világba vezetik az olvasót: kőkemény napok közt vonszolódnak, hűlt fészekből szomorú madár roppen fölénk, a gyűlölet kenyerének morzsáit csipegetjük, magányuk tornyába zárt lelkekre látunk, gyűlölködőkre, az osztozkodás vagy éppen az elvágyódás keresztjét cipelőkre, kénköves lánogot fújó hétfejű szörnyek között kell végigasonnunk... – s még hosszan sorolhatnánk első két kötetének alapmotívumait. Ám minél beljebb hatolunk ebbe a sötét, sivár és diszharmóniákkal teli világba, annál tisztábban és erőteljesebben véljük kihallani a költő pozitív értékek iránti sóvárgását, világosság-óhajtását, harmóniavágyát: „lépked a holt anyagban / tetőtől talpig vasban / vállán súlyos az átok / verték fegyverkovácsok // várja felébred végre / felnéz a tiszta égre / látja magát repülni / arcát fénybe merülni // de jaj ott a magasban / tűzzel emésztő nap van / jobb lenne tán leszállni // járni a holt anyagban” (*Holt anyagban*). Feltűnő, hogy milyen kevés hely és szerep jut költészetében a könnyedebb, játékosabb hangnak, illetve az íróniának (ez alól talán csak az utolsó alkotói szakaszában írt *Selejtes Főnix* és a *Csendélet nyulakkal* kivétel).

Mikola Anikó verseiben az emberi lélek kapui nyílnak meg. (Ennek ellenére feltűnő, hogy egy-két prózai mesekísérlete, illetve számos dél-amerikai mesefordítása mellett szinte teljességgel hiányzik életművéből a gyermekvers; erre mindössze egyetlen, kudarcba fulladt kísérletet találtunk, amikor *Furulyás Palkó* népmesei történetét kívánta hosszú verses mesében feldolgozni, ám azt, az *Új Szóban* közölt néhány strófányi résztől eltekintve, a hagyatékában talált kéziratvázlat szerint nem fejezte be.) Minden egyes verse – olykor minden egyes strófája, sőt, sora – afféle sűrített kis dráma (költészetének e drámai jellegére, láttuk, többen is rávilágítottak kritikusai közül). Olykor mintha az evangélista János *Bibliabeli Jelenései* elevenednének meg verseiben, olykor a népköltészet, illetve a mítoszok elemi erejű szenvedélyei és indulatai csapnak össze vagy simulnak csöndes, bölcs rezignáltságba bennük.

S ez utóbbihoz érve elmondandó, hogy vers- és prózavilága nem véletlenül mutat sok rokonságot, azonos belső indíttatást a dél-amerikai indián legendákkal, népköltészetrel, mítoszokkal, emellett pedig a modern dél-amerikai próza nyomasztó világával: maga is szívesen fordította – többnyire spanyolból – ezeket a szövegeket, írókat. Indiánnépköltés-fordításaiból már

a *Madárnak lenni* című kötete *Karnevál Tambobambában* című ciklusába is besorolt egy csokornyit 1987-ben, 1995-ben és 1997-ben pedig indián mese- és legendafordításai jelentek meg *A jaguár fiai*, illetve *Az Arany-patak* címmel.

54 Ami versfordításait illeti, 2012-ben *Holtágsirató* címmel szerkesztésben napvilágot látott versválogatásába besoroltam szinte valamennyi fellelhető ilyen opusát, melyek közt a közép- és dél-amerikai indián (aszték, chilei, joruba és kecsua) népköltészet páratlan szépségű darabjai mellett a 20. századi latin-amerikai spanyol ajkú költészet olyan kiválóságai is megtalálhatók, mint a kubai Nicolas Guillén, a mexikói Octavio Paz, a nicaraguai Ernesto Cardenal vagy a perui José María Arguedas. Versfordításainak összegyűjtésével és kötetbe rendezésével egyébként – fordítói életműve teljesebb megismerésének szolgálata mellett – arra is szándékomban volt rámutatni, mennyire egységes, egy-gyökerű Mikola Anikó belső világa, mennyire nem válik benne szét a költő és a műfordító, mennyire nem saját világának tágitására és az övétől eltérő habitusok kipróbálására, mennyire nem a mások maszkjába rejtőzésre szolgál nála a műfordítás, ellenkezőleg, a fordítandó költőkben, versekben, népköltészetben is – akárcsak Ozsvald Árpád –, szinte kizárólagos mértékben a saját arcát, hangját, képi és gondolati-érzelmi világának kifejeződését keresi.

Meggyőződésem, Mikola Anikó behatárolt regiszterű, ám az idő és az emberi lélek rendkívüli mélységeit felvillantó költészetével: négy, életében megjelent vékonyka verseskötetével nemcsak (cseh)szlovákiai magyar viszonylatban, hanem – annak jó néhány darabjával – tágabb értelmezésben is érvényes és időtálló költészetet teremtett, ami talán a 2012-es *Holtággal* is bizonyítható, melynek versfordításciklusa további meggyőző érvekkel húzza alá megállapításomat. (Az, hogy ez a válogatás egészében véve – Iancu Laura érzékeny értékelését leszámítva – visszhangtalan maradt, napjaink magyar irodalomkritikájával kapcsolatos szélesebb összefüggésekre, általánosabb kérdésekre utal.) Mégsem mondható, hogy alakja, életműve feledésbe merült volna. Hiszen a halála utáni másfél évtizedben – a *Holtággal* együtt – ugyanannyi könyve jelent meg, mint életében: napvilágot láttak dél-amerikai indián mítosz- és mesefordításai (lásd *A jaguár fiai*t és *Az Arany-patakot*), elkészült novelláinak és elbeszéléseinek gyűjteményesnek szánt kötete (*A menekülés*, 2006 – Bárczi Zsófia utószavával), s könyv alakban napvilágot látott egy csaknem négy évtizeddel ezelőtti, a népi-paraszti konyhárról, táplálkozási alapanyagokról és szokásokról szóló hagyományörző riportsorozata is a *Nőből (Történelem a tűzhelyen*, 2010 – H. Mészáros Erzsébet gondozásában); születésének meg nem élt hatvanadik évfordulójára a galántai járási könyvtár – Judita Kontárová összeállításában – elkészítette műveinek szlovákiai bibliográfiáját (*Anikó Mikola-Minarovičová 1944–1996*, 2006); a pozsonyi Anima Társaság Mikola Anikó-díjat alapított emlékének

ápolására; opusai verséneklők, versmondók műsorán szerepelnek, költészetével időről időre egyetemi szakdolgozatok, doktoranduszok foglalkoznak.

A Mikola-életmű mégis további feltárásokat és értékeléseket igényel. Az egyik legfontosabb hiányterületnek a prózája tűnik, mind annak 55 összegyűjtését és kötetben megjelentetését, mind pedig – folytatva Bárczi Zsófia hivatkozott értékelő utószavát – annak kritikai recepcióba emelését illetően. Annál is inkább, mivel bár a Haraszti Mária szerkesztette, nagyrészt a *Nőben*, a *Barátnőben* és a *Fekete szél* című antológiában megjelent Mikola-novellákra alapozó posztumusz prózakötet ugyan a maga tíz kisepikai opusával *Összegyűjtött novellákként* tünteti fel magát, már kis utánajárással is vagy tucatnyi olyan Mikola-novella, -elbeszélés nyomára bukkanhatunk, melyek nem szerepelnek benne (még az előszó hivatkozta *A torony* című kisnovellát is könnyű lett volna megtalálni az *Irodalmi Szemle* 1968. 1. számában). Mikola Anikó *A menekülésbe* fölvetett, s korántsem egyenletes színvonalú novellái, elbeszélései, rajzolatai jobbára az emberi kapcsolatokat veszik górcső alá, s ezen belül is a férfi–nő kapcsolatra összpontosítanak, melyben mindketten magányosak, világukat valami végletes hidegség járja át, valami végzetes üresség jellemzi (*Fekete vonalak*; *A sárga macska délutánja*; *Emberevők*; *Át az üvegfalon*). S ha ebből a kiürült, elidegenedett világból valamelyik hősük (alakjuk) szeretne is kitörni („Csak arra tudtam gondolni, ha lehet, kitörnök az emlékezetemből mindent, amit átéltem. Előlről kezdek mindent. Újra kifeküdhetek a napra, megfürödhetek a rét harmatában, kóstolgathatom a füvek ízét és illatát”), előbb-utóbb rá kell jönnie: kitörés nincs, küzdelme felemésztette az erejét, s már csak a zuhanás marad számára (*A menekülés*). Mikola kapcsolatelemző novellái között külön színt képvisel *A menekülés*-kötetben az *Árnyék a sziget felett*, illetve a köteten kívüli opusok közt *Az élő selyem*, nemcsak azzal, hogy ezek az említettekhez képest szélesebb társadalmi horizont előtt, összetettebb személyiségképeket és bonyolultabb kapcsolati hálókat bontanak ki, hanem némiképpen túlbeszéltségükkel, didaktikus felhangjaikkal is, annak a legjobb műveire oly jellemző „szigorú önfegyelemnek” a hiányával, amely – a magányosokról írt esszéje szerint – „egy tonnányi kavicsból kiválasztja azt a néhány értékes kövecskét, amit emlékebe adhatunk a beszélgető társnak anélkül, hogy túlterhelnének a zsebeit”. Irracionális világba visz Mikola Anikó a sajnálatos módon mind a Duba Gyula szerkesztette *Fekete szél*ből, mind *A menekülés*ből kimaradt *A torony* című novellája, a megszorozódott személyiség labirintusába, ahonnan szintén nincs kiút, nincs visszaút, ahonnan még a halál sem jelentheti a menekülést, a személyiség mindörökké önmaga foglya marad („...az irracionális fényben, a tükrök és

száz énem között fizikai rosszullét fogott el... Ha elindultam valamelyik irányban, legalább huszan jöttek felém. Húsz halálraijedt arc, húsz pár tehetetlenül lógó kar, botladozó láb...”). Álom, képzelet és valóság egymásba

csúszik ebben a világban (*A kés*), az ember saját énjének foglya, meg-
56 magyarázhatatlan szorongásainak szörnyei lesnek rá, s ha fel is villan számára a szabadulás váratlan reménysége, az menten el is oszlik, és újból visszakerül éjszakája mélyére (*Az út a várba vezet*), az ember nyakára hurok szorul, és hiába menekülne, „a kötél hosszú, ott kígyózik mögöttem”, s az embert hasztalan szülte a fény, vele együtt született a félelem is (*A hurok*). A gyermekora kuszaságában és traumái között nekikeseredetten eligazodni vágyó Helén hánykódásai magányos éjszakái „titokzatos birodalmában”, melyben „rosszindulatú lényekké váltak... az őt körülvevő jól ismert tárgyak” szintén metaforikussá növekednek írónk tollán, s *látás* és *képzelet* itt szintén reménytelenül egymásba gabalyodik (*Helén egy éjszakája*).

Különleges helyet foglal el Mikola Anikó novellái között *A régi kerékvágás* című parabolája. Az utópisztikus képet felvillantó társadalomrajzzal nyitó történet egy minden tekintetben mintaszerű berendezkedésű város(államo)t vetít elénk, mely maga „a rend, a tisztaság és a szervezettség példaképe”, ahol minden óraműpontossággal és megszokott rend szerint történik, a kép idilli, melyet még a külvilágnak a város(állam) egyetlen napilapja, az Estike által megszűrte és kommentált zűrzavaros eseményei sem képesek megbontani. Egy (szép) napon azonban váratlan esemény borítja fel ezt a már-már steril világot (mondhatnánk társadalmi rendet is), s billenti ki a *rég* *kerékvágásból*: a város egyik szülészetén egy huszonkét éves egészséges fiatal nő cápaaltestű torzszülöttnek adott életet. A kedélyek azonban lassan mégis lecsillapodnak, ám csak addig, amíg néhány nap múlva az esetet újabbak kezdik követni, és a „szülészeti klinikák most már tízesével” kezdik ontani a csodalényeket. A város(államo)t immár komoly veszély fenyegeti, hiszen a kis szörnyecskék hallatlanul gyorsan növekednek és életük harmadik hetében már a húsevésre térnek át, amivel nemcsak saját magukra, hanem gondozóikra is halálos veszélyt jelentenek; a helységet „katasztrófa fenyegeti”. Különböző megoldási és válságkezelési javaslatok születnek, a képviselő-testület is megosztott a kérdésben, a város(állam) „köztisztelőben álló polgárai öltre mennek egymással, hogy véleményüknek érvényt szerezzenek, ha kell, erőszakkal is”, pártok és csoportok alakulnak, de a veszély nem múlik, a kaosz fokozódik, mígnem az egyik fiatal „forradalmár” újságíró a város(állam) bezártságában, önmagára-zártságában jelöli meg a baj forrását, abban, hogy „Jó magas fallal kerítettük körül magunkat, hogy ne bántsa a szemünket és ne zavarja az emésztésünket mindaz, ami a falakon kívül történik”, s tulajdonképpen ez az igazi oka annak, hogy „szörnyeket hoztunk létre, mint egy halálraítélt birkacsorda, amelyik farkasokat szül nagy igyekezetében, mert

létre akarja hozni a szuperbirkát”, de ez most csődöt mondott, és az egyedüli kiutat az jelentheti, ha a cápaembereket békén hagyva – hiszen kipusztulnak ők maguktól is – lerombolják a város(állam)uk – tegyem hozzá: a maguk kis rózewiczi stabilizációja – köré húzott magas falakat, és körülnéznek „odakint”, ami lehet, hogy majd „példátlan rendbontásnak” fog tűnni 57 a város(állam) történetében, és „olyan eszmék és gondolatok fognak ide betörni, amiktől idegenkedünk”, de egyedül ez a „vérfrissítés” adhatja meg az élhető jövő esélyét. Lázadó újdondászunk azonban forradalmi hevű lényeglátásával egyedül marad, aminek az lesz a vége, hogy a megszokott rend hívei és haszonélvezői eltiporják, halálra kövezik, s helyén „A téren csak egy ember magasságú kőrakás maradt, a felszedett kövezet kellős közepén”. Közben a cápagyerekek okozta katasztrófa-helyzet is megoldódik, hiszen a város uszodákkal felszerelt stadionjaiba hurcolt dühöngő fenevadak előbb az őket ápoló személyzetnek estek neki, majd egymásnak, mire a kint levők sietve eltorlaszolták előlük a kijáratokat, elérve, hogy a külvilágtól immár elszigetelt embercápák egymást falják föl. Mire lassan *konzolidálódott, normalizálódott* a város(állam)ban a helyzet, éjfél körül végre már „ismét csöndesek voltak az utcák, mint a régi jó békeidőkben”, és már semmi sem hiányzott ahhoz, hogy az élet visszatérjen a *regi kerékvágásba*, és minden úgy legyen, „mint azelőtt”. Egyvalamit kivéve. Az éjszaka leple alatt valaki letépte az Estike szerkesztőségének épületéről a táblát, és ezt írta ki helyette: „Szabad Gondolat” szerkesztősége, a mártírhalált halt „fiatal újságíró holtteste fölött emelkedő bazaltkő piramist” pedig reggelre „virágcsokrok borították el”.

Ne tévedjünk: az elbeszélés megjelenésének éve 1975, amikor az 1960-as évek második fele politikai, gazdasági és társadalmi reformkísérletének idegen katonai erővel történt eltiporása után berendezkedett kommunista *konzolidátorok* és *normalizátorok* már épp megszilárdították a hatalmukat, megerősítették az egypártrendszer és a titkosrendőrség egyeduralmát, és szögesdróthatárokat vontak az ország köré s azt szellemi vesztgazárt alá helyezték, ekképp igyekezve elzárni azt az *idegennek* vélt gondolatok és eszmék, illetve nem kívánt jelenségek elől. A *regi kerékvágás* már a majdani Grendel-novellák, -(kis)regények szatirikus-intellektuális töltetét, társadalmi éleslátását és abszurd(oid)on csiszolódott filozófiai problémaérzékenységét, letisztítottágában, narratívájában is a beszélt nyelvhez közelítő elbeszélő modorát előlegezi meg (ugyanakkor kortárs világirodalmi párhuzamai is tisztán láthatók, mintha, mondjuk, egy Cortázar–Mrozek-négykezeset hallanánk Mikola zongoráján). Az elbeszélés több szempontból is kiemelkedik az adott kor (csehszlovákiai) magyar kisprózaterméséből, és napjaink felől is értelmezhető üzenetei tovább őrzik az időszerűségét is.

A huszadik századi költő fohásza című, 1969-es, huszonöt évesen írt, egyik kötetében sem közölt versében Mikola Anikó ekképp fohászodik: „Uram / Váltás meg / a kései haláltól // A mozdulatlan / csendes korhadástól // Oldódó szavak / enyhületétől // A megszállottak / jelszavaitól // Ünnepek
58 csömörétől // Zárt ajtók előtti / várakozástól // A gátlástalanoktól.”

Tudjuk, s szívünkben nem múlt gyásszal ismerjük el ténynek: a halál, kegyetlenül fiatalon, ötvenkét évesen, 1996-ban emelte át körünkből, hosszú szenvedés után, a létezés egy másik, fentebbi szférájába. Ugyanekkor azonban, e korai vesssorait olvasva – sorsa kegyelméből – saját kívánsága beteljesülését is látnunk kell: azzal, hogy megváltatott a *kései* haláltól, megszabadított mindattól a gyötrelemtől is, amelyet a halála utáni másfél évtizedben tragikusan lealacsonyodott, féltő, végzetesen értékvesztett világunk zúdított volna rá, s amit, látjuk, fiatal kora óta elkerülni kívánt. Szavai szerint az ember eltékozolta a költészetet, s ezt – mi már tudjuk, ő még csak figyelmeztethetett rá – nem ússzuk meg büntetés nélkül. (Tornai József hasonlóról írt nemrég gondolatébresztő esszéét *Esztétikai nihilizmus* címmel.)

Mikola Anikó fiatalkori *fohászat* idéztük az imént, s élete végére, amikor már a költészet is kihalt belőle, a világából, halálos betegségében fizikai erejét veszítve, már ténylegesen is csak az *ima* maradt meg a számára. Nem sokkal halála előtt, utolsó üzeneteként, újságírói kérdésre – „Gondolatban mi mindennel foglalkozol mostanában, ha már verset nem írsz, nem írhatasz?” – a következőket mondta: „Nagyon sokat gondolkozom a világ sorsáról, úgy, hogy megpróbálom ezt a gondolkodást hasznossá tenni. Imádkozom a hozzám hasonló betegekért, a szenvedőkért, a rákos gyerekekért. Mindenkiért, aki már nem tud önmagáért könyörögni, enyhülésért és gyógyulásért.”

S ezzel és életművével a legtöbbet adta nekünk, a legtöbbet tette, amit költőként, emberként, emberi szellemként megtehetett.

Az adószai vagyunk. Tartozunk neki.

(2014)

elrejtődés

elborulva nap rejtőzik
bennem így világosodom
két félgömb földégburokká
benne nappal és éjszaka
táplálja vagy felfalja egymást
erő vagy sodródás szerint
ösztönbozót lélekerdőben
szelíd vagy vadállatok
kert vagy puszta a belső embert
emésztő szomjúságra könny-
eső szital daimónfelhőből
ettől él növekszik tovább

60 katasztrófa

damoklész kardján függök cérnatest
mind gyorsabban tekeredek le
a moiraspulni sercegve pörög
a merev levegő gyufásdobozán
súrlódva meggyullad fellobbanok
a láng fényénél túlvilágosan
látom száguldva felém rohanó
strófányi pusztaföldi életem

március 2.

61

március második születés
újba kezd micsoda nap
süt túlerő tömör tömeg
szikrázik szembe elsodor
paralalel áramló folyó
éjsötét jövő felől
a tavaszteli nappali
reményterv csattanva ütközik
csata dül ki győz veszít
harmadik első személy

(tél) Napközben azon morfondírozok, hogy elmegyek a közeli edzőterembe. Van néhány kardiogépük, biciklijük is. Már hazafelé tartok, amikor kisüt a nap. Telefonos egyeztetés, utána villámgyors öltözés. Későn indulunk, ne-

64 Kakuk Tamás

BICIKLI BELSŐ. FLASHBACK

hézkesen pörgünk fel. Az új kerékpárúton tekerünk az Által-ér partján. A volt Esterházy uradalmi malomban lovarda működik. A víz akkor eredeti medrében mozgatta a falapátokat. A kis folyót

nem kényszerítették köves támfalak közé. Elérünk a szomszéd falu magasságába, vörös téglából épített pillérek tartják a kopott kőhidat. A túlsó oldalon szürke gémekek, fehér kócsagok csapnak fel a nádasból. A sík terepen a lehető legnagyobb áttétekkel nyomjuk a pedált. A tavasziasnak tűnő idő ellenére téli hideggel vág a menetszél. A horgásztavon túl a délutáni nap tompa sárgára festi a házakat. A látóhatár peremén kopár a hegyoldal. Befordulunk a hosszabb egyenesbe, vitorlás hajóként repít bennünket a hátszél. Hamar elérjük a legközelebbi kisvárost. A kertes házak utcáin egy visszaváltással igyekszünk felfelé a meredeken. Keresztülhajtunk a hajdani grófi parkon, fenyők, platánok szegélyezik a sétányokat. A ligeti tó múromjaiba a kora középkori kolostor idehordott köveit is beépítették. A szerzetesek a Vértes rengetegében húzták meg magukat. Az épületek és a templom romjai a párizsi Notre Dame-mal egyidősek. Az enyészet és a későbbi korok mohó templomépítő urai és mesterei elkoptatták a köveket, de azok máig megőrizték a szakrális hely alaprajzolatát. Néhány jelentősebb falmaradvány is magasodik

a fák lombjai alatt, a bányauzem szállítószalagjának szomszédságában. Mert egy-két lépéssel a titkos hely mellett már az ipari táj sebei éktelenítik az erdőt. P. a régészek évtizedekkel ezelőtt elhagyott felvonulási épületében húzta meg magát. Talált támogatókat, hogy őrizze, gondolja a tizenharmadik századi bencés lakhelyet. Zsemleszínű labradorral a nyomában rózsákat ültet, füvet nyír, ide-oda rakodik. Festi a képeit, éjszaka pedig hallgatja a kerengő felől érkező hangokat. Megérkezünk a település szélére, ismét egy emelkedő tesz próbára. Újabb bicikliút vezet a másik faluba, közben megbeszéljük, fölkaptatunk a hegyre. Kemény, elnyújtott íveken magasabbra. Az első harmad után gyorsabban szedjük a levegőt. Nehézes taposások, lassulok. Mínusz húsz év különbséggel A. erősebb. Kínok közepette érek fel, oldalra pillantok. A nap elé sűrű felhők húzódtak, a hegy alattunk dimbes-dombos tájjá szelődül. Ebbe simulnak bele a fénytelenységben megfáradt tavak tükrei. Dűlőút vezet a pincesorra, mi az ellenkező irányba, a templomdombról lefelé pedálozunk. A svábok lakta falu főutcájának végén ismét lendületet kell vennünk, hogy feljussunk a tetőre. Szőlőültetvények amerre a szem ellát, a sorok még hosszú álmukat alusszák. Elérjük a hegyoldalba épült borászatot. A csúcsra alattomos emelkedő vezet, kellő sebesség és időbeni váltások nélkül „ledobnánk a vasmacskát”. Fenn tágasra nyílik a láthatár, hűvös szél szárítja az átizzadt polár felsőket. A Duna ezüstsűrű csíkján túl, facsoportokkal, erdősávokkal, szántóföldekkel fut befelé a síkság. Kis képzelőerővel látjuk, ahogy feljebb nyugaton, a kiszélesedett Által-ér a folyóba ömlik. Tekintetünk még utoljára végigpásztázza az alkonyba forduló táját, majd visszafordulunk a hazára. Lassan ránk sötétedik. Lefelé zúdulunk a hegyről. Működő lámpákkal és fényvisszaverőkkel, szóltanul, leszegett fejjel próbáljuk az ideális sebességet tartani a síkon is. A szembeszél pengeéles, megszűri a lámpafüzérek jelzik a településeket. Némán taposunk. Negyvennégy kilométerrel a lábunkban az esti harangszóra érkezünk meg. A hegyre és a Dunára gondolunk.

65

Új Forrás 2015/4 – Kakuk Tamás: Bickli belsej. Flashback

(Ősz) A Bagolyvárig néptelen utcákon. Ha van ilyen, szemlélődő biciklizés. Bakonyi Dezső református lelkész az ötvenes években nagy nehézségek árán építtette meg a félbe maradt templomot. „A Síkvölgyi úton négy méter magas, négy falból álló alap volt látható. A négy fal között tátongó üresség volt, a mélyben pedig a befolyt eső- és talajvíz búzlott. A bányászokból állt, akik a templomépítés elhatározásához igen lelkesen álltak hozzá. Felépítettük a templomot a környei lelkesedéshez és áldozatos munkához hasonlóan. Két harangot is vettünk a toronyba, melyeket Hartáról és Mosonszentjánosról szereztünk be.” Apám is tagja volt az építő gyülekezetnek,

de katolikus vasutas családból való anyám kedvérért, még a háború előtti házasságkötéskor reverzálást tett, vagyis ígéretet arra, hogy a születendő gyermekek katolikus nevelést kapnak. Enélkül nem jött volna létre a frigy. Aztán

66 Bakonyi lelkész urat elhelyezték, apám pedig nem járt templomba, mert elégedetlen volt az utódokkal. A gondosan parkosított síkvölgyi temető mellett hajtok el, a megszüntetett falusiból idehelyezték át az ott nyugvókat. Sorházak foglalták el a régi sírok helyét. Az ott lakók platánokat ültettek a holtak emlékére. Paradzsánov filmjének, *Az elfelejtett ősök árnyainak* képei lopódnak be az őszbe. A temető kapujából bevezető platán-sor fáirol is hullanak az elszáradt levelek. Teljesítettük apám kérését, megtaláltuk Bakonyi lelkész urat, aki tisztességgel eltemette, és mi kopjafát emeltünk a sír fölé. Kiérek a síkvölgyi közútra, a sűrű bokrokkal szegélyezett, töredezett aszfalton életveszélyes a biciklizés. A kerékpározás még társakkal is magányos elfoglaltság, de egyedül könnyebb elmerülni a szaporodó lélegzetvételekben, miközben résen kell lenni. Az autósok egymás kockázatos előzésébe kezdenek a szűk, kanyargós úton. Aztán a jobbkanyar után ritkulnak a gépkocsik, a Vértes pereménél kinyílik a táj. Az ősz rátelepedett erdőre, mezőre. A fák között halott üzemi létesítmények, a megszünt bányaipar elhagyott emlékművei. Letérek a Gesztesig vezető útról, gidres-gödrösen aszfaltozott erdein kapaszkodom fölfelé. A rugógyári kör bónusza. Néhol finoman surran, máskor kelletlenül kattog a váltó hegynek föl, völgynek le. Ez a nagy nekifeszülések ideje. A pulzusszám ingaórájának hangjai szinte

füllel hallhatók a csendben. A meredek emelkedő szomszédságában elhagyott akna. Még élnek néhányan, akik politikai fogolyként hajnalban itt csoszogtak munkakezdekor a kashoz. A rugógyárnál látom a csarnokokat, éveket töltöttem az egyikben. Monotonon csaptak le az egymást követő napokra a gyártó automaták levágó kései. A kerítés mellett suhanok lefelé a 67 dombról, néhány tíz másodpercbe sűrűsödnek az akkor megélt évek. A leginkább próbára tevő emelkedő a Vadorzó elágazásához visz fel. Az egyik alkalommal óvatosan, szinte halkán követett a menetrendszerinti autóbusz. A városon kívüli kiskertekbe hozza-vízi óránként az embereket. Ekkora járművel ott egy biciklistát is lehetetlen kikerülni. Tisztes távoból tolt maga előtt, de a sofőr nem dudált, miközben erő tartalékaimat felélve küzdöttem le a látszólag rövidke szerpentin utolsó alattomos szakaszát. A Vadorzó akna az ötvenes évekbeli munkaversenyének szilveszteri műszakjában bekövetkezett metánrobbanásában, közel száz ember vesztette életét. A hallgatás félévszázadig is kitartott, még a majdnem harminc évvel későbbi újabb robbanás huszonhat áldozatot követelő szerencsétlenségekor sem emlegette fel a hatalom. A bányászírók azonban ott sorakoztak katonás rendben a település temetőiben, halottak napján lobogó gyertyalángokban a mélység sötét alagútjába lehet látni. A bányát, a többivel együtt bezárták. Azóta a föld alatt szabadon működnek azok a titokzatos energiák, amelyekről az ember azt hihette, hogy ideig-óráig sikerült kordába fogni őket. Az otthon még messze van, de lassan eljutok oda, hogy a felkapaszkodások után a lejtők surrogó csöndje vigyen magával, mint háborgó vízen a hajókat a kedvező széljárás.

(nyár) Két kulacs víz, némi energiával porral. Néhány müzli szelet az eléhezés ellen. Keresztül a városon, csöndes utcák, a hármashíd, a régi szénosztályzó, el a szegénységbe süllyedt telepi házak előtt. A múlt század első felében a párhuzamos utcában állt az Edison, ifjúkorom Szabadság mozijának épülete. Ez a Szent János utca volt, üzletek, boltok, a helyi zsidó közösség maga építette zsinagógája. Mára nincs nyoma semminek, csak a lelkekben bujkáló törekeny tudásnak, amiért súlyos árat fizettünk mindannyian. Aztán a Kálvária-hegy oldalába simuló, sváb gondossággal rendben tartott elődfalu. Emberrel nem találkozni, mindenki visszahúzódott a hűvösbe. Az emelkedő szótlanúságra kényszerít minket is. A felvégen nem csatlakozunk ki a forgalmas főútra, hanem terepkerékpárosok módjára felkapjuk a bicikliket, megmásszunk a töltést, átszerencsétlenkedjük magunkat az útkorláton, és nekivágunk a szomszéd település irányába. Pár évtizede jött divatba ideköltözni, az itt élők dicsérik a mikroklímáját. Éppen hogy érintjük a szélső utcákat, fölfagyott, gidres-gödrös bekötő úton vergődünk ismét a

főútig, azon átkelve vetjük be magunkat a Vértes rengetegébe. Az erdészet aszfaltozott üzemi útját a gyalogos turisták régóta használják, a kerékpárosok az utóbbi időben léptek át a túrt kategóriából az elfogadottba. Elkél a napszemüveg, mert az árnyékban is megvéd a nyári hőségben gomolygó rovarfelhőktől, amiket a menetszél a ziháló biciklista elé sodor. Ezért az orron át tanácsos venni a levegőt, ami 25-30 kilométeres tempónál nehezen kivitelezhető. Nincs kitűzött cél, megyünk bele a vakvilágba, a néhol kanyargós, másutt nyílegyenes, a folyamatos alattomos-ságú gyengéd emelkedőn. Terebélyes fakoronák alatt táblával jelzett és névtelen ösvények ágaznak szét az erdőben, de mi ragaszkodunk a magunk útjához, amit még ki sem jelöltünk. Kihagyjuk a Mátyás-kúthoz vezető rettenetes szerpentint, profioknak is becsületére válna a feltekerés. A természetesen forszírozná, de végül belátja, hogy jobb lesz ezt neki máskor, egyedül megcsinálni. A második világháborúban komoly harcok folytak ezen a tájékon. A hullámzó frontvonal keresztül jelölt sírjai elmosódott írásjelek a fák árnyékában. A huszadik kilométer táján elfogy az erdő, nagyobb rét fogad minket. Jobbra kanyarodva érünk Vérteskozamára. A hetvenes években pesti filmesek, művészek vásárolták meg a romlásukban is szép parasztházakat. Rendbe hozták a húsznál talán nem több portát. A művészek napjainkra elfogytak, eladták a házakat, de megmentették az egyutcás települést, aminek ma már állandó lakosai is vannak, akik erős közösséget alkotnak. Meredek dombon kapaszkodnánk fel a hegyről lezúduló Gesztesig vezető földes-köves autószelességű dűlőútra, de mi maradunk az erdészeti úton. A pulzusszámot próbára tevő erőfeszítéssel felküzdjük magunkat a fehérvári főútra, ahol Kőhányás-pusztát vesszük célba. Konokul felfelé visz, amíg sikerül a nagy forgalmú közútról balra elmenekülnünk. Az aszfaltcsík képzeletbeli folytatása az erdőgazdaság üzemi útjának. Azt érzékelem, hogy megváltozott az erdő, nem olyan otthonos, mint a korábbi volt. Egyre erősebben jelentkezik a test fáradtsága, így a fogyó energiákat a lélek kénytelen pótolni. A dombok itt sem maradnak el, minden száguldás után jön felfelé a büntető etap. Az erdő mélyén egy-egy kő, falmaradvány emlékeztet a vértesi végvárrakra. A szentkereszti bencés romok közelében tekerünk, de most nem látogatjuk meg a templom morózus őrét. Ezen a tájon is intenzív bányászat folyt, az ipari múlt pusztuló maradványait lassan visszafoglalja az erdő. A bányafaluból itt is sokemeletes város lett, magányos vasúti szárnyvonal köti össze a miénkkel. Egyébként végállomás. Ide igyekszünk, hogy ötven kilométer kerékpározás után elérjük a menetrendszerű járatot. A vonatot hajszállal lekéssük. A hőség és a megtett táv hirtelen súlyos lesz. Az elhagyott állomás szétmállik az időben. Ülünk az árnyékban, várjuk a következő vonatot, amivel talán elmenekülhetünk.

(tavasz) Komoly erőfeszítésekkel vágok neki az útnak. Hosszas vacillálás után, hirtelen felindulásból toltam ki a bringát a garázból. A szél szembe fúj, ami a kerékpárosoknak alapigazság. A meglepetés az, hogy ezen a szakaszon mindig hazafelé kell farkasszemet nézni a széllel. Most nem. Nyeregből súlypontáthelyezésből előredőlni, vádli helyett combból tekerni. Korántsem ilyen tudományos ez, ösztönösen erre törekszik az ember. A patakból kis folyó lett, szélesen, álmosan igyekszik az Öreg-tóhoz. Útközben vadkacsapár tipeg a part túloldalán. Éles kanyarral rátérek a nagyobb horgásztavat kerülő ívre. Két évtizede elvadult víz volt, most partjának kétharmadán a tisztésnél nagyobb faházak sorakoznak. Több a parabolaantenna, mint kevesebb. Nyílegyenes szakaszon érem el a kempinget. Kimegyek a kerülő biciklisávra, aztán befordulok a tóhoz. Néhányan lézengenek a parton, kutyát sétáltatnak, kisfiú ugrándozik az egyik stégen. A tavasz már ott bujkál a vár elmosódott kontúrjai mögött. A hétvégi házak ablakai még szenderegnek, de némelyik már kíváncsi a világra, mint a nappalra a hosszú távú éjszakai repülés alvásából ébredező utas. Hazafelé tartok, de félúton elkanyarodok Samu faluja felé, onnan vissza a városba a benti bicikli utakra, lámpás kereszteződésekbe. Majdnem tíz kilométert a Paradicsomkertig, ahol valamikor bolgárkertészek laktak. Innen kisforgalmú köz- és ipari utakon jutok el a „Szivattyús” és „Salakos” horgászhelyek mellett, az egykor szebb napokat látott, vízbőséggel megáldott, mára a vízutánpótlás hiánya miatt kiszáradt Kacsás-tóig. Erős szálú fűzfa magócok serege lepte el a homokos medret. Még a vízbőség, és a horgászévek idején szép csukát fogtam itt. Késő délután érkeztünk bicikkel, a hátsó kosárban izgatott tacskolány várta a vízi vadászatot. Körbesétáltuk a tavat, alkalmas helyen repült a műcsali, a zsinór ökörnnyákként lebegett az alkonyati napfényben.

A villantó puhán, szaknyelven „hulló falevélként” csobbant a vízben. Az idillt állandó elakadás, zsinórszakadás, szerelés árnyékolta. A pergető csukázás erős jellemnevelő. A szürkület utolsó dobása hozta meg a halat, a megfeszülő bot visszarúgott, és a tacsó vad ugatásba kezdett. Valami ősi szákmányszerző ösztön öröme járt át mindkettőnk. Azóta eladtam a horgászbotokat, másik két kutya is elhagyott már, de mégis jönnek velem, viszem őket magammal, ahogy az embereket, akikkel „titkos szál” kötött össze életem során. Az erdő napsütötte sávjában rengeteg medvehagyma zöldell, szedek egy csokorra valót. Vigasztaló az illatuk. A külső ipari úton behúzott nyakkal kaptatok fel, mert nagy sebességgel előznek az autók. Sokan használják városkerülőnek a hajdani bányacég vezetőjéről elnevezett ipari utat. A régi kórház romos épületeit magam mögött hagytam, a színház előtti lejtőn próbálgatom a nagy fokozatú váltóállást. A sváb előtelepülés házai után jönnek az újvárosi szovjet mintára épült monumentális házgyári tízeletesek. Elfordulhatnék hazafelé, de inkább tekerek a ma már látott szomszéd faluig, ahonnan visszahajthatok az Által-ér melléki bicikliútra, hogy meglegyen a képzeletben megrajzolt útvonalhurok. Ezen a szakaszon az ellenszél és a pökhendien megválasztott túlzott sebesség sokat kivesz belőlem. A nap búcsúzni kezd a tájtól. Hűvös a levegő, a kiskertekből erősödik a kesernyés füstszag. Viszem a friss medvehagymát a vacsorához. Egyedül, szemben a távolsággal. Besötétedett, lámpám fényköre halvány foltként imbolyog az aszfalton. Elvezet hazáig, ahol várnak rám.

Pestet elhagyva még meg-megrándul
a társalgás hidegszövege, aztán lassan
eltávolodunk, a szavaktól, a várostól.
– Itt jó lesz, köszönöm.

Üres üres táj.

Rozsdás hordó, gyomrában az egyenként
elégő képek fotonmentesített hamuja.
Vékony papíron hosszú hajad,
benne a tavaly őszről ittmaradt bogáncsok.

Veled álmodtam Isidore,
azt mondtad még együtt vagytok.

Ezt inkább félbehajtom,
ha egy freskót félbe lehet,
úgy égjen el, vagy zsebre teszem,
ha már rádment egy fogam.

72 KÉP (DIAVETÍTÉS)

Diavetítést tartunk, éjszaka.
Csak én és a vetítőgép,
aki kétségbeesetten végigkattogja
az egész rendezvényt.

A szürke diákon szavak,
a falon freskók, arcok, tájak,
- életem ragadós festéke.

A gép törhetetlenül morzézik,
tudósít a csendnek minden új diáról,
én meg néha a hátam mögé lesek,
van-e rajtam kívül valaki a bazilikában.

De csak a falak sóhajtanak néha,
kiengedve magukból
a boltívek hosszú lélegzetét.

Közben a csend keze a combomon pihen,
feje a vállamon, arcom a hajához.
Magam vagyok csak.

Bocs', hogy így, sömösöben. De láttalak tegnap az állatkertben – Te láttál? Az orrodnál tovább nem látsz. – Nagyon is jól láttalak. Élesen, mint a penge. Űgyesen megszereltek. Semmi tűnő ábránd, ott voltál teljes valódban, aztán valaki ideadta a számod.

Szóval, láttalak... Olyan gyönyörű voltál, mint a Madonna. Fiatalon, amikor a Lee Friedlander lefotózta. – Most ez valami kretén vicc? – Egyáltalán

Balázs Attila 73

ZSEBSZÍNHÁZ

nem. Komoly. Ott álltál átszellemülten a struccoknál sokáig. Nem tudom, mit csodáltál rajtuk oly nagyon. – Én is láttalak téged. – Most én mondjam, hogy ez valami hülye vicc? Fel se ismernél. – Részemről is tök komoly. Tényleg láttalak! Ott ültél a majmok ketrecében, és erősen pislogtál. – Eh, te kis humor-dudor-bugyor! Kicsit tikkelek, amikor izgulok. Kiskorom óta így van, csak mióta megnéztem a Robotzsarut, majd a Dájhárdot, azóta picit rosszabbodott. Te láttad? – Melyiket? Mindegy is, nem vagyok rá kíváncsi. – Hát a Ponyvaregényre? Arra sem? Én most készülök megnézni jubileumi századszor. A Ponyvaregényt. Az új izgalom klasszikus darabja. Jössz velem? – Jobbat nem tudsz kitalálni? – Oh, ne már! Tarantino zseni. Az milyen király, csípőből lājkolom, amikor Travolta ott trónol a klotyóban, emlékszel? Ott van, a stukkere meg kinn... fúúú! – Jó, inkább megyek. Hol találkozunk és mikor? – Oké. – Mi oké?

Mi a helyzet, édesem? Kicsit eltűntél, mint valami... Van fogalmad, mennyire hiányzol? És mennyire aggódom, amikor így elbűjsz. Magadra zárod az ajtót, és összeszorítod a szép szád. Még megrepednek a fogaid. – Azt hiszem, beszélhetnénk arról sokat, ki tartja a fejét többször oly férfiasan a homokban. Ki tud jobban eltűnni. Nem férne bele száz sömösbe. Leesne a körmünk, öszszegabalyodna az ujjunk. De én bölcsen hallgatok inkább. És a fogaimért ne aggódj! Dedirolt használok naponta négyszer. (Puff, ez itt a reklám helye!) – Ne duzzogj, angyalkám, nem illik a szoknyád színéhez. Borzasztóan vágyom rád. Itt érezlek a koponyámban, a szívemben. Meg az övem alatt. Jaj, nekem végem! Itt lűktetsz az asztal alatt. Meg az eszem alatt. Itt mozog gyorsan az a szép szabályos fejed. – Ahhh, szerelmem, meggyőztél, legyőztél... szeretnék hozzád bújni, és finoman csókolni téged, amíg megkívánsz. Aztán magamba fogadnálak, és élvezném, ahogy mozogsz bennem. Csomót kötve bennem a farkadra. Együtt utazzunk a gyönyörben! Kemény karaktered a tenyeremben. – Ahhh, gyere szívem most, gyere most! Kívánlak, édes, kívánlak. Gyere édes! Vágyom már örülten tebeléd, mint a kisnyuszi. Mindkét fülecském mozgatni. – Mi az, hogy tebeléd? Meg hogy *kisnyuszi*? Ez valami totál infantilis,

anakronisztikus, redundáns (és a többi), ráadásképp pongyola költői gárgyultság? – Jaj, ne gyötörj, szívem! – Jó. Imádom, amikor eltévedsz a sűrű sötét bozótomban, édes harcosom! Ahhhh... Te kis buszfájter. Szeretkezési vágyam gyötrő, mint látod, nékem is. – Oh, ne komplikáld, szívem, 74 kérek! Dugjunk! Egyszerűen csak... – Ah, gyerünk, tényleg, nem bírom továbbáááább én sem... Édes lovagom, Ferdinand... félre a literatúrát! Ne gyötörjük tovább egymást. Megy ez nekünk mindenhogy. (De most éppen hogy?)

Egyébként mit csináltál egész délelőtt, szívem? Eltűntél, mint Odüsszeusz Kírké ölében. Írtál megint? Valami csecse-becsét? – Írtam, drágám. – Remélem, valami szórakoztatót, mert az embereknek nagyon elégük van a sok okoskodásból. Nagyon le vannak terhelve. Mint mi, a gázszámlával – Úgy tűnik, sirály. Robbanni fog. Lesz neki visszhangja. – Innentől Lacházáig legalább? – A Holdig mindenképp. A Marsig. A Jupiterig. A nyolcadik kerületig, Bp. Egy regény, amely a jövőben játszódik. – Mi a címe? – Az a címe, hogy: *A narancssárga hegy*. – Nem tűnik rossznak, de miért narancssárga? – Ez egy jó kérdés, de nagyon narancssárga, és minél többet mennek feléje, annál messzebb lesz. Mint te. – Rossz vicc. – Bocs', belátom. Tudod, mennyire odavagyok érted még mindig. – Hát, néha vannak kételyeim. – Ne legyenek. Szeretlek-imádlak, változatlan! – Oké, de kik mennek feléje? – Két figura. – Miféle két figura? – Katonáknak látom őket. – Menetelnek? – Nem, hanem mennek. Feladatuk felderíteni ezt a hegyet, csak kurva nehéz a terep, és nehezen boldogulnak. Időnként le kell táborozniuk, hogy megpihenjenek. – És ezt mikor álmodtad? – Tudod, a múltkor, amikor a barátokkal találkoztunk a sörözőben, és te valamiért felhorgolódtál a zsinórpadlásra, én meg végül a haveromnál aludtam vidéken. – Akkor álmodtad részegen? Nem voltál éssen. – Ezt most ne vitassuk, kincsem, hogy ki nem volt. Nem álmodtam. A buszból láttam a narancssárga hegyet hazafelé. Ennyi. – A sztori meg ennyi? – Van itt valami úrbóljött ellenfél. Valami polipszerű ellenség. Krákok, így hívják őket. – Jobbat nem tudsz kitalálni? Mindig ilyen buta kezdetleges lények a szuperintelligencia, akiknek kezük sincs gombokat nyomkodni. Az egész Amerika hülye. – Leszámítva a Guns N' Rosest. – Már azok is elhervadtak, mint te.

Hallgatsz? Film is lesz belőle? Azért majd ha úgy döntöttél, hogy rióltájm előkerülsz, akkor vegyél a gyerekeknek egy csomag rágót. Meg gumicsontot az ebnek. És ha már arra jársz a körúton, beugorhatsz a Fotósopba megnézni, készek-e a képek. Meg beugorhatnál a kontaktlencséimért az Andrásyn... Mi? Hová lettél? Diszperzálódtál az éterben? – Itt vagyok, drágaságom, nem mentem sehová. Csak lemerülget a mobilom. Tudod, mennyit vacakol mostanában.

Gondoltam, kaphatnék egy újat szülnapra. Vagy hozhatna egyet. Épp a Nyuszi. Ennél kicsit okosabbat – Okostojás vagy te magad, viszont jó, hogy mondod. Vegyél valami ajándékot Albert bácsinak is az ő kis börzdi partijára. Tudod, milyen érzékeny. Stop. – Tudom, gondoltam is rá. De ki ez az Albert bácsi? Mintha hallottam volna már a nevét. – Az abszurd figura felbuk- 75
kanása a sömösö-tárcaregényben. Te mondanál ilyesmit, hogy például ez lenne ő, hát nem? – Nem és nem. Nem én mondom, nem én kiáltok! – Drága lovagom, kérlek, ne madzagold a kutyust a karóhoz, ne komiszkodj, ne vágj arcot, és ne rugdald a földet, inkább vegyél még egy kiló cukrot, esetleg pár banánt. Meg mindent, ami nem jut eszembe, vagy már nem győzőm leírni. – A pinyóba, felvézni a vinyóba? – Szellemes, de inkább szájalmas. Ne felejtse el lefényképezni és elküldeni nekem a káposztát, mielőtt berakná a bevásárlókocsiba. – Nem bízol a sasszememben? – Hát, vannak fenntartásaim továbbra is. – Magad ellen beszélsz, szívem – Én soha. Szted létezik valami kedvezményes jegy az állatkertbe? – Azt hallottam, hogy a kígyókhöz be lehet menni ingyen péntek délután. Újabban. Valami kormánykedvezmény. – És ki is lehet jönni? – Hi, hi, hi...

Pih, ez lenne a Paradicsom?! Ez lenne a Mennysország? – Mért, mi bajod van veled, szívi? Nem jó? – Kicsit olyan kezdetlegesnek tűnik. Vagyis inkább lakhatatlannak. Már az is milyen, az a szekrény ott. – A te ötleted volt ez a kígyókkal, picikém. Meg a varangyos békákkal, Orlando bácsi... – Albert bácsi – ...Albert bácsi saját szedetű gombapörköltes börzdi partijával mint végkifejlettel életünk pálpfikszönös csökkent regényében. Huh! Mindenesetre ez a kettő együtt így sok volt. És akkor most jössz ezzel, hogy kezdetleges? Meg kopár? Nem érzed néha, hogy egy kicsit furcsa vagy? – Nem. – Oh, gyere közelebb, te kis Kroft Larám ebben a mi új erotik-szilikon-szpejszünkben. Amely minimum egy tartalmas trilógia lehetőségével kecsegtet. De helló, hová mérsz, hová tipegysz te kis hülye? Felbukol. Helló, baszod, itt hagytad a (NO-ki?) töltődet. (Puff...) (Error.)

Mellékelve:

76 **A Narancssárga Hegy** (*szinopszis*)

Szól: Moro kapitánynak és Ali közlegénynek a hol közelebb jövő, hol távolodó Narancssárga Hegy felé vezető útjáról, és a hozzájuk csatlakozó, kissé szőrös, de gyönyörű Dalbiáról, illetve hármuk kalandjairól. Nem utolsó sorban barátságukról és szerelmükről.

Történik a Nagy Tragédia után, amikor is a mindenség rendje felborult. Mintha feje tetejére állt volna a világ, amelyben megtestesülni látszanak az addig tudat alá szorultak.

A Nagy Tragédia: ismeretlen oknál fogva az idő töredékéig megszűnt a gravitáció, s amikor visszatért, minden romként hullott vissza a földre. Az élőlények java része elpusztult, vagy később gyorsan megváltozó formát öltött. (Mintha mámorában, módosult tudatállapotban teremtette volna újra őket a Teremtő.)

Cselekmény: Moro kapitányt és Ali közlegényt a Felettesek elküldik megvizsgálni a valahonnét Holdként feltűnt, mobilalkotásként helyét változtatni látszó titokzatos Narancssárga Hegyet. Útjuk során nem várt akadályokba ütköznek. Olyanokba, amelyek legmerészebb képzeletüket is messze túlszárnyalják. Ám eggyel nem számolt a Balsors: ők ketten arra születtek, hogy mindent túléljenek, és végül – természetesen – győzzenek.

Az olvasó 212 oldalnyi szöveg(elés)re, mellé-, azaz „el”beszélésre készülhet mindenféléről a világ minden tájáról, ha kezébe veszi a zEtna kiadó gondozásában megjelent *Szép kis történetek* című novelláskötetet. Balázs Attila történetei becsapósak, gyakran elvárják, hogy bedőljünk nekik, háborodjunk fel, vagy csak tegyünk úgy, fortyogjunk együtt az elbeszélővel, aki – bár minden történet más – úgy tűnik, csaknem azonos hozzáállással regél önmagáról vagy történelmi-irodalmi figurákról, esetleg a „bitliszkekről” és el nem csókolt csókokról. A *Szép kis történetek* elbeszélései rövidek, viccesek, szanaszét tartóak, mindent kétszer is elmondanak. Akadnak szépek, vagy végül megszépülők, mint az emlékek, vagy ha nem is szépek, de legalábbis kedvesek, tetszetősek. A mondatok versenyeznek egymással, melyik hogyan közvetítheti másképp, cifrában, árulkodóbban vagy szebben ugyanazt, egy kis bővítéssel, toldással operálva. Így egyre kisebb részleteikben bomlanak ki a mesék. Balázs Attila ezzel folytatja az életművére eddig is jellemző anekdotázást és a különböző történések, helyek és emberek kollázssá fércelesét. Teszi ezt nemcsak kötetben belülről, hanem kívülre is utalva – pontosabban időben visszafelé, például előző, 2008-ban megjelent, *Kinek Észak, kinek Dél* című regényére.

Urbán Anikó 77

SZÉTTARTÓ TÖRTÉNETEK

Balázs Attila:

Szép kis történetek

A gyűjteményen belül az egymáshoz tartalmilag valamelyest kötődő novellákat a zárójellezett, kurzív alcímekkel hozza egymással összefüggésbe (*magyarok a nagyvilágban 1-4, Szenteltvíz Búváriskola 1-2*). Ezek alapján kirajzolódik a történeteket összefogó témák, vagy inkább hívószavak halmaza, úgymint Király utcai mesék, szanaszét vándorolt magyarok, egy-egy dalra írott elbeszélések, foci és valami más, azaz egyéb. A széttartó vonalak tehát már itt is felfedezhetőek, ám az ezáltal keletkezett ürességet feltöltik, kitöltik a történetek nüanszai. Balázs Attila egyik meséjét sem hagyja a levegőben lógni, tehát valahol a széttartó vonalak visszakanyarodnak és összeérnek. Hangulatilag jól kapcsolódó egységeket kínál a kötetben, akár egy szuszra végigolvasható, kettesével-hármasával vagy egyenként, hiszen mindegyik kínálkozik a tovább/átgondolásra. Ebben az olvasó teljesen szabad kezet kap, hiszen a kötet nincs ciklusokra bontva, sőt, láncba szedve következnek egymásra a novellák. Ez talán furcsának hathat, ha figyelembe vesszük, hogy a novellákon már húsz éve dolgozik az író.¹

Ezek a történetek nem nélkülözik a hihetetlen, csodás elemeket (mágikus realizmust), az asszociációs logikát és a hecc, az ugratás motívumait,

valamint az irreleváns felemelését. A *Bolygó Kerényi (magyarok a nagyvilágban)*, valamint a *Karácsonyfa, dzsörzé, tengerimalac (magyarok a nagyvilágban2)* című történetek hitelességre törekvése és ennek érdekében tett hivatkozásai és kiszólásai a történeteket a lényegüktől messzi indítják, és saját medrüket a szöveg folyása közben ássák. Így talán nehéz is kivenni, hogy miről akarnak szólni: New Buda alapításáról, Victor Hugo kapcsolatáról a magyarokkal, vagy tényleg egy örület felé haladó költő és egy kis tengerimalac végnapjairól. E két történetben, valamint John Wesley Oakról és a neokretenizmusról szóló elbeszélésekben is történelemkutatói és antropológiai munka nyomaira bukkanhatunk, de máshol is érezhető a tényszerűségre, a minél részletgazdagabb, mégis tömör megfogalmazásra való törekvés. Ugyanakkor ebbe a kommentár is belefér, mintegy elbeszélői nézőponttal egészítve ki azt, amit naplókban vagy épp a *Wikipédián* található az olvasó. Akár úgy előadva, ahogyan azt David Attenborough tette ismeretterjesztő természetfilmjeiben (*A titokzatos Afrika [pigmeus csalímese]*), vagy egészen nyeglén, cinkosan kuncogva az olvasóval egy abszurd részleten (*Eventyr, avagy a hattyú (egy előadás extraktuma a Dán Királyi Akadémiáról [Prof. Cuniculus])*).

Egyes elbeszélések a pornográfiát (*Szerelmem, Delphine [magyarok a nagyvilágban4]*), vagy a pillangó-effektus mintájára gyűrűző erőszakot (*A titokzatos Afrika [pigmeus csalímese]*, *Ali rabló és a negyven baba [Allah, a könyörület és irgalmas nevében. Bocsássa meg vétkeinket!]*) tematizálják, ugyanakkor a nevek keverésével ugratják az olvasókat, elvárják, hogy be is dőljünk nekik, hogy utána saját magukat leplezzék le (Gregory Pack –Pék György *Szerelmem, Delphine (magyarok a nagyvilágban4)*). Mások abszurd történetek, ahol Tito tapsol a „bitliszeknek”, egy kis nosztalgiát szűrve át a mondatok között, miközben mi is az értetlenkedő, ám szemfüles elbeszélővel együtt izgulunk, mikor, hol, mit csinálnak majd Újvidéken a fiatal zenészek (*Yellow Submarine [jesztördéj]*).

A kötet megidézi a reformkort és az ex-jugót, megszerettet nem túl fontos költőket, nem túl fontos politikus-testvéreket; fontos költőket, fontos politikusokat vagy delfinidomárokat már kevésbé. Az időben és térben mindenfelé és össze-vissza utazó elbeszélőnk pontos leírásaiban eltolódó hangsúlyokkal és az elbeszélői szerep átruházásával is találkozunk. A mesék egyetlen (időbeli) gátja a jelen, amit nem lépünk át – a múltból ugyan tekinthetünk a jelen (mint jövő) felé, ám tovább nem mehetünk. A *Szép kis történetek* fordulatossága elbeszélései nem követnek egy sémát, ha már rátaláltunk egy mintára, máris elengedhetjük, a következő mese már merőben más lesz. Ez a változatosság egyrészt Balázs Attila furfangos észjárásának és tehetségének, másrészt a gondosan összegyűjtött ötletek kidolgozottságának köszönhető. (*zEtna, Zenta, 2014*)

¹ <http://www.irodalmijelen.hu/2014-jul-20-1918/az-en-mesem-nem-kerek-hanem-tojas-alaku-vagy-banan>

Egy fotó fekszik előttem az asztalon. Egy házilag előhívott, fekete-fehér kép. A képen tűzfalak és háztetők, a szomszéd ház udvarába épp belátni. Gangok, körfolyosók részletei. Az ég alja szinte teljesen fehér, felfelé egyenletesen szürkül. A kép jobb szélén fekete folt. Nem tudni, hogy valami előhívási hiba-e, vagy esetleg tényleg ennyire sötétben van az a terület, ami a kép készítőjéhez a legközelebb van. A kép készítője egyébként Szijj Ferenc,

Gyórfy Ákos 79

„RÉSZLET A TÁGABB ZŰRZAVARBÓL”

Szijj Ferenc: *Agyag és kátrány*

akitől még 2007-ben, a *Kenyércédulák* megjelenésének évében kaptam ezt a fotót, a könyvvel együtt. Balról kissé a házak közé türemkedik az ismerős semmi, jobbról elkoszolja a papír szélét az ismeretlen valami – írja valahol Szijj, és mintha erről a képről beszélne. Az ismerős semmi és az ismeretlen valami, ami két oldalról satuba fogja a látványt.

A fotó feltűnően hasonlít Szijj legutóbbi, *Agyag és kátrány* című kötetének borítóképéhez. Ami nem csoda, hisz a kötet borítója is Szijj fotójának felhasználásával készült. A különbség pusztán annyi, hogy a borítón látható kép jóval elmosódottabb, mint ez itt előttem, az asztalon. Tudható, hogy az előttem fekvő képen (és a borító fotóján is alighanem) Budapest nyolcadik kerületének egy részlete látható. Józsefvárosi látkép egy gangról fényképezve. Néhány évvel ezelőtt előfordult olykor, hogy a szerzővel kávéztunk és cigarettáztunk a lakásuk előtti gangon, ahonnan szépen ráláttunk a roncs-telepnek használt belső udvarra, a távolabbi tűzfalakra, az antennákkal és omladozó kéményekkel teletűzdelt háztetőkre. Nem vagyok budapesti, bár egy keveset éltem ott, de őszintén szólva az efféle látványok mindig megérintettek valamiért. Nem tudnám megmondani, miért, de otthon érzem magam ilyenkor. Holott semmit nem kívánok kevésbé, mint hogy egy tűzfalakra néző szoba-konyhában éljek. És mégis, ennek ellenére az otthonosság.

Szijj új kötete, az *Agyag és kátrány* négy évvel a válogatott verseket tartalmazó *A nereidák délutánja* című könyve után jelent meg. Ez a könyv sorrendben a hatodik verseskötete. Szijj költészete engem már régen megvett magának, ezt előre bocsátom. *A lassú élet titka* (1990), *A nagy salakmező* (1997) és a *Kéregtorony* (2001) fontos, emlékezetes olvasmányaim voltak az elmúlt években. Nem beszélve a *Kenyércédulákról* (2007) és a már említett, összegző *A nereidák délutánjáról* (2010).

Szijj az írás mellett fotózik is, esetenként lyukkamerával készít képeket, amely képekkel aztán egyik-másik kötetét illusztrálta is. *A nagy salakmezőben* és a *Kéregtoronyban* láthatjuk a fotóit, illetve a fotói alapján készült

rajzait. Ezek a fotók és rajzok érzékletesen képezik le a Szijj-féle versvilágot, valójában nem is illusztrációk, sokkal inkább magukban is megálló műalkotások. Az látható rajtuk, amiről Szijj lassan harminc éve beszél. De mi az, amiről lassan harminc éve beszél? Ez az, amire nem könnyű válaszolni, talán nem is kell, talán nem is lehet.

Az új kötetben a korábbinál nagyobb hangsúlyt kapnak a fények, a fények tulajdonságai. A fényképezés mint a világ megragadásának egyik eszköze. Noha maga a téma egyáltalán nem új Szijj életművében, az *Agyag és kátrány* e tekintetben mégis újat hoz ebben a költészetben. Amely költészetet gyakran éri a vád, mely szerint túlságosan körmönfont és semmitmondó, szándékosan túlbonyolított. Hogy egyszerűen nem érteni, miről beszél, miről akar beszélni ezeknek a nehezen felfejthető szövegeknek a narrátora.

Tagadhatatlan, hogy Szijj költészetének egyedisége és ereje nehezen nyílik meg első olvasatra. Különösen igaz ez erre az új kötetre, amiben szép számmal találhatók kifejezetten hosszú versek is. Többszöri elolvasást, újraolvasást kívánnak ezek a szövegek. Olyan ez, mint egy kép előtt állni sokáig, egy fényképet nézni hosszasan egyfajta meditációként. A figyelem, a koncentrált belefeledkezés előbb vagy utóbb meghozza a gyümölcsét, és megnyílik ez az eleinte enigmatikusnak tűnő univerzum. Jó példa erre a kötet nyitóverse, az *Utazás*. Az utazó vonaton ül, néz kifelé az ablakon. Mit látunk egy vonatablakból, ha történetesen Budapest elővárosain át utazunk valahová. Gyakorlott vonatozóként elég jól ismerem az efféle látványt: Üresen álló, romos vasúti raktárépület, kívül telefújva graffitivel. Feleslegessé vált rakodórampák. Egy állatkoponya. Eldobott diplomatatáska, kiszóródott iratokkal. Ócska lakókocsi egy vasúti ház udvarán, az oldalán BÜF felirat." És így tovább még további egy oldalon keresztül. Elidőzhetnénk a vasútnak mint olyannak a jelentőségén Szijj költészetében. A vasút, a pályaudvarok és vasúti épületek korábbi köteteiben is sokszor felbukkantak már. Ennek nyilván megvannak a maga életrajzi vonatkozásai, de persze érthetjük mindezt metaforikusan is. Szijj a vasút költője, mondhatnánk kicsit szellemeskedve, a helyek közötti otthon-lét szakértője. Vagy inkább a helyek közötti otthontalanságé. Talán nem véletlen, hogy W. G. Sebald *Kivándoroltak* című elbeszélésciklusát is ő fordította magyarra. Amely könyv kivételes erővel beszél el az otthontalanság, az elveszettség stációit. az *Utazás* című versben látszólag nem történik semmi, az elbeszélő néz ki az ablakon és rögzíti, amit lát: „Áll a füst a házak fölött. Egy udvaron furgontemető. Szürke kavicsos szürke autó. Sorompó végén villanó lámpa.” Az ember nap mint nap látja ezt maga előtt, az ingázók akár naponta többször is. Semmi különös, mondhatnánk, unásig ismert képek. Mondhatnánk, de nem lenne igazunk, mert ennek a látványnak a leírása mégis akkora láttató erővel bír, hogy ha elég „erősen”

olvassuk, katartikus hatásúvá válik. Egész egyszerűen azért, mert ez a látvány mi magunk vagyunk, ez a látvány az otthonunk, ezt a látványt mi magunk raktuk össze hosszú évek alapos munkájával. Ha sivár – és kétségtelenül sivár, rettenetesen –, akkor azért sivár, mert a világ, amit felépítettünk, ilyen. Sivár világ a miénk. Szíjj persze nem okoskodik, nem csócsálja meg a látványt, nem elemez, nem értelmez, az olvasóra bízta a munkát. Ő csupán felmutat valamit, egy jellegzetes részletet ír le aprólékosan, amely részletben mégis benne van világunk összes fontos attribútuma.

81

„Félek a sötétségtől. Hogy rejtőzködik benne valaki, olyan, mint én, mégis más, csak van, nem mozdul, talán csak karnyújtásnyira tőlem, vagy kőhajításnyira vagy egy távolabbi sarokban, sokáig nem ad semmi életjelet, várja, hogy adjak én, lépjek, meneküljek, vegyek levégőt. Vagy egy névtelen, tulajdonságok nélküli idegen, eleven bábu, néma gép, gondolkodó növény, néhány ős után az egyenletei számára nincs többé titok.” Így indul a *Sötétség* című vers, és talán magyarázni sem kell, hogy mi az, ami itt szintén megállásra készíti az olvasót. Ahogy ezt írom, a kisebbik fiam épp felsír álmában, mostanában kezd félni a sötétől. A sötétől való félelem egyszer csak előlép, mellénk szegődik, aztán az esetek túlnyomó részében már soha nem hagy el. „A félelmeknek egészen bonyolult és kiterjedt hálózata van, mint a gombafonalaknak a mezőn vagy az erdőben, egyetlen organizmus.” (*Folyékony sötét*).

A könyvben többféle szál fut egymás mellett. Vannak olyan versek, amelyek egyfajta mitikus időbe és helyre vezetnek, „ahol gyanútában, olajban, ökör szemében forog az idő, újra és újra frigyre lép egymással fejsze és kaszakő, az egyik a harag, a másik a félelem, ezt még lehet tudni, de nevet senki nem mond ki szívesen, mert hátha az úgy nem teljesen pontos, inkább a mellkasomba nyúlnak a mutatóujjokkal, hogy én majd a legvégén következem.” (*Futás*) Vagy szinte már novellisztikus, leíró versek, mint például *A tárgyak súlya*, ahol egy pályaudvar-környéki fotózás részletes leírását olvashatjuk. De ilyen *A szigorú semmi* című, Michael Donhausernek ajánlott vers is, amelyben egy külföldi út (talán egy felolvasásra) alakul szinte kispróza-szerű sűrítménnyé. „Szemerkélt az eső, szürke volt az ég, és helyenként egy-egy felhő a szürkéségből kiszakadva a hegycsúcsok alá süllyedt, vagy beszorult két hegy közé. Akkor kezdődött a felejtés.” És vannak itt már-már „konkrét” költeménynek nevezhető szövegek is, mint a *Három tárgy pontos leírása*, amelyben egy bádognakanna, egy fémkancsó és egy konzervdoboz részletes leírását kapjuk. De ezek a leírások mindig valahogyan a fényvel, az adott tárgyak és a fény kapcsolatával állnak összefüggésben. „De amúgy jól visszatükröz mindent, szinte anamorfikus hengernek vagy inkább csonka kúpnak is lehetne használni. Vajon milyenre

kellene rajzolni a világot, hogy a tükröződés, beleszámítva a horpadásokat is, a valós képet adja vissza?” Vagy: „Leginkább ez a bordázat érdekelt, hogy mit csinál a fényvel, főleg ha azt a horpadást is figyelembe vesszük, ami mégiscsak ott van az oldalán.”

82 A könyv utolsó verse, a *Folyékony sötét* mintegy összegzi az egész kötet fény-tapasztalatait: „Egymásra vetítem sorra a képeket, hogy szinte teljesen sötét legyen a kijelölt terület, csak részlet a tágabb zűrzavarból, ami a véletlen vonalakból, a változó árnyékokból és a megtört színekből pillanatról pillanatra összeadódik, és nem tudunk rámutatni.”

Szijj Ferenc új könyve öröndetesen rációfol azokra a huhogókra, akik egy kiüresedett, önmaga szűkös világába zárt, érthetetlen költőnek akarják látni és láttatni a szerzőt. Jelentem, nem így van, sőt: az van, hogy az eddig is igen jelentékeny életmű most egy különösen fajsúlyos kötettel gyarapodott. Az *Agyag és kátrány* egyesíti Szijj már megismert egyedi világát egy új, eddig homályban maradt perspektívával. Nevezetesen azzal, hogy mit tesz a fény ezzel a sivárságában is lenyűgöző, reménytelen és titokzatos térrel, ami az otthonunk.

A fotót visszacsúsztatom a könyvbe. Megint felsír a gyerek. „Virrasztok magamért, de lám, egyedül nem vagyok senki. Talán majd nemsokára jön a reggel.” (*A kórház tetején*). (*Magvető, Bp. 2014*)

Szűk szobák, csöpögő csapok, javításra szoruló vízvezetékek, salétromos házfalak, aszfalthasadékból előbújó tearózsák... Egy jól ismert, diszkomfortos, de idegensége ellenére mégis otthonos – legalábbis belakott – tárgyi világ fogadja Nagy Márta

Júlia kötetének olvasóit, akik nem csupán a *felragyogó és kialvó* Zugló villanegyedét vagy alvóvárosát járhatják át; alámerülhetnek Ophélia túlcsonduló kádjában is, aki történetesen éppen egy zuglói albérletben készül vízbe fojtani magát.

Előtte azonban még lebeg egy kicsit a felszínen. Sikamlós víziszörnyek, mélybe húzó álmoképek, elúszó emlékfoszlányok veszik körül...

„Fejjel lefelé / látszik a vízben, amit én tükrözök; a szappanos / úton, a végén vár az elgurult és elveszett / lény, olvastam róla a *Gőgös Gúnár Gedeonban*. / Az eltévedt szappangyerekek...” Az első versekben valóban a lírai elbeszélő gyermekkori, valamint éréfélben lévő énje keveredik össze, illetve válik el egymástól. Mert a megelevenítő képzelet által mozgásba hozott alakok és az érzéki emlékezet által kimerevített mozzanatok mögött egy *megismételhetetlen mintázat* húzódik meg; ez előtt a homályos háttér előtt pedig csak olyan jelenetek játszódhatnak le, amelyeket a különböző költői alakzatok nem tudnak maradéktalanul reprodukálni. „Ennyi maradt belőle; abban keresem, / Ami nem ő, csak hasonlít rá. Hozzá / Vagy hozzám, amilyen akkor voltam, / Amikor a lábánál guggoltam, felhőfehér / Ruhában, kislapáttal a kezemben.” Az elvesztett apa egyre távolodó, ugyanakkor folyton felderengő képe (*A tizenhatodik óta pontosan*), vagy egy még kontúraltan, jövőbe vetített képzet (*Vágyott állapot, Wiesbaden*) mindig csak *majdnem olyan* lehet, mint amilyen az a valóságban volt, vagy ahogyan az valaha is bekövetkezhet. Az emlékekbe vagy vágyképekbe merülő, időről és térről leválasztott, tükröződő test *megkettőződése* ezért lesz a verseskönyv poétikai arculatának egyik legfontosabb vonása. „Azóta töprengek, ez ugyan melyik tér volt, / melyik idő, miből keletkezett, hová tart, de csak az lehet, / egy fennakadás, valami göb, amin megcsúszott / a fonál, kettészakadt, hogy az ikerszálon / mindenki hazatalálhasson.”

A már említett, vizenyős és koszos urbánus környezet látványvilága korántsem olyan elidegenítően hideg, mint az elsőre tűnhet, és a léptenyomon előtérbe kerülő szobrok, épületrészletek sem maradnak kiüresedett térelemek. Az érezhetően meghatározó rom-romantika ironikus felhangú

Papp Máté 83

OPHELIA IS BREATH- ING UNDER WATER

Nagy Márta Júlia:

Ophélie a kádban

artikulálása (*Szobor a Kerepesi temetőben*) mellett az emberlakta, bebetonozott táj lefojtottan lélegző flórájának érzékletes megjelenítése (*Kegyélet*) organikussá teszi az írásképből is felfedezhető, tömbszerűen málló ornamentikát. Stiliztikailag is tetten érhető tehát az az egyszerre statikus és burjánzó szövegszervezés, melyben ugyanúgy megvan a klasszicizáló hajlam (belső rímek, önkéntelenül is alkalmazott ritmikák az inkább prózához közelítő szabadverselésben) vagy az allegorizáló attitűd (*Pünkösdi királyság*), mint a kortárs költészeti „közbeszédhez” simuló, kimódolt megoldások (*Klimax*), de amelybe ugyanúgy beleférnek a kevésbé lírizáló, nyersebb nyelvezet felé hajló kitételek (*Vér*), vagy akár sokkal több képzettársítások (*A restaurátor, My baby shocked me*) is. Éppen ez a sokirányú, ám kevésbé koncepciózus regiszter fogja széttagolni az öt ciklusba rendezett – az „első kötetesek” bájos szertelenségét is magán viselő – anyagot, amely ezért részleteiben erősebbnek hat, mint a könyv egészét véve.

*Ez a lényeg, a lépcsőzetesség,
A fokról fokra haladás: Kavicscsív
Herceg nem aprózza el, sziklatömbbé
Akarja építeni magát. Bevehető a kövek
Országá, csak öleléseinkkel forrósítsuk fel,
Repasszük meg elemeit, tegyük törmelékké,
Mint hangyák a talajt, fúrjunk járatokat belé,
Áztassuk fel a földjét, van az is a kő alatt.
(Ophelia is Having Sex with Watermonsters)*

Bencsik Orsolya a „test tájainak felhasításáról” ír a fülszövegben. Nagy Márta Júlia áttetszővé mosott, de nagyon is húshoz tapadó szövegei valóban minduntalan felsebeznek, a sérülések, repedések, hasadások mentén próbálnak eligazodni és kapcsolódni másokhoz, a másikkhoz. A belsővé tett köznapi szituációkat, illetve a kiterjesztett intim zónákat átszövő mitikus mesemotívumok (ld. az *Egykor, de nem igaz* című Scarborough Fair-átiratot), dramatizált visszhangok (*Idézés*) és kulturális kitérők (Kékszakálltól a gótikus Mária-korpuszon át Holofernészig) közti réseken pedig mindvégig ott csordogál a rozsdásodó kád szívárgó vize – egy merülő test szorítja kifele. Miközben a csap csak csöpög tovább, és egyre szűkül a szoba. Ophélie levegőt vesz a víz alatt. „Arca felázott, tófenéki iszap, hajtincsei, / Mint a hínár, gyűrűznek, törnek a fényre fel...” (JAK - Prae.hu, Bp. 2014)

PERSZEPHONÉ A NYÍRPALOTA ÚTON

Mert mi lett volna, éden, azaz biztonság meg én,
És a Nyírpalota útról nézünk le
A sohasem zsvajgó Asia Centerre?
A mellette elterülő mezőre, ahol pipacs és írisz
Illata egységes parfümfelhőbe olvad?
Újramázolt falak napsárgája vakít
Az M3-as bevezető zöld, kusza fáí mellett?

Mert mi lett volna, ha nem összeomlás,
Még ha heroikus is? Ott maradok, gyökeret eresztek,
Tízemeletes tetejéről köszöntöm a napot,
És a Szilas-patakon át leúszom magamba,
Gránátalma-szívem magházába?

Azt mondják, ott, ahol most lakom, hogy én legalább
Valakié vagyok, aki tényleg akart, mindegy, hogyan.
Mit mondhattam volna? Hogy jobban tetszett a tizediken?
Nem értik, mi az, hogy naposabb, hogy fényáradatban úszik
Minden házgári lakás. Hogy bőven hagytak
A tömbök között teret. Úgyhogy inkább csak ülök Hádész lábainál;
A vérebeit etetem minden reggel.

86 A HEGYVIDÉKI UTAZÁS REMINISZCENCIÁJA

Fennakadva két ünnep közötti résben,
Rekedt harangok kondulnak fel.
Homok árad egy mederben,
Alig különbözik a folyótól.
Megszólalásig hasonló hegyek:
A rozsdaszín az erdőközeikben,
Megtépázott tollú madarak –
Én figyeltem őket, míg te álmosan
Kaparásztad a hajtöveidet,
Engem meg úgy húztál magad után,
Mint elejtett vadat, miközben
Csak kölcsönbe adtam magam akkor,
És most felszámítom a kamatokat.

Délben is egy viharkék sáv a fiók-hegylánc felett,
ahová rángatsz, terrárium-szirtek alá,
bebugyolálni és azt játszani, melegítesz,
mert fiú vagy, és nem lehetett babád.

Mindig eper ízét akard érezni ott,
ahogy a gyümölcshús összeroppan a nyelved
és a szájpaddlásod között, mindig legyektől ellepett
dinnyebeleket látsz anyáid ölében, ahogy rebegik:
de hisz ez csupa méz.

Kunyhót építesz nekem elfásult angyalok szárnyából,
oda menekítesz a díszletvihar elől,
és magyaráznod sem kell, hogy nélküled elkopnék
és összetaposnának. Szuláklabirintusba vezetsz;
egy csontig soványodott kolduslány bordáit
fonják be a szív alakú levelek.

88 PYGMALION A SZOCREÁL LAKÓTELEPEN

Egy árnyalattal tért el a lábazat
a burgundi tömböktől. A parkon túl a sok torony –
vízoszlopok és jéghegyek.

Felbukkant az ösvény végén a park untig ismert szobra helyett;
az a száj, az a fogsor, istenem.
Kiragadott a hőség erdejéből, ahol vadon kószáltam,
féléber, mindennapi mámorban bolyongva.
Azt mondta, itt nehezen fogom venni a levegőt,
és menjek ki vele a főútra, tudjam meg, milyen tág a tér.

Nem felejtem soha, ahogy az ég nyaldossa
A tízemeletesek korall és okker oszlopaít,
Vagy ahogy az elcsigázott szellőfiú liheg a forró,
Bürökkel benőtt parkban. Lerángatja rólam
a nadrágot, és a fülembé súgja: kapaszkodjunk fel
egy repülőgép szárnyára, és már el is tűnik.
Azóta kábán keringek a parkban,
minden éjjel a magányos szobor mellé fekszem,
akit úgyis felébresztek egy reggel,
és megígérem, egy szót sem kell hozzám szólnia.

AZ ÚR A NYOMODBAN JÁR

Testvér, futhatsz, amíg csak bírsz
Árkon és bokron át
Menekülj csak, fuss hát
Előbb vagy utóbb Isten lecsap rád
Előbb vagy utóbb Isten lecsap rád

Menj, mondd el a hazugnak
És mondd meg a szökevénynek
A csavargónak
A zságásnak
Az álszentnek
Hogy az Úr már a nyomukban jár
Hogy az Úr már a nyomukban jár

Úgy jött, mint derült égből a villámcsapás
Párás fejemen éjféli köd
Últ, és csak térdeltem
A Galileai férfi előtt
Ő olyan édesen szólt hozzám
Azt hittem, angyalok csoszognak felettem
S a szívem kihagyott, a nevemen
Szóltott: "Indulj előttem!"

Menj, mondd el a hazugnak
És mondd meg a szökevénynek
A csavargónak
A zságásnak
Az álszentnek
Hogy az Úr már a nyomukban jár
Hogy az Úr már a nyomukban jár

Elfuthatsz innen messzire
 Hiába futsz, testvér
 Merre is menekülnél
 Előbb vagy utóbb Isten utolér
 Előbb vagy utóbb Isten utolér

Mert rám vetheted az első követ
 A sötétbe húzva vissza kezéd
 Feketén vagy fehérén térsz meg
 S végül az összes vétked fényre kerül

Menekülj, ameddig még tudsz
 Napon és éjén át
 Gyerünk, fuss csak tovább
 Előbb vagy utóbb Isten lesújt rád
 Előbb vagy utóbb Isten lesújt rád

Menj, mondd el a hazugnak
 És mondd meg a szökevénynek
 A csavargónak
 A zsugásnak
 Az álszentnek
 Hogy az Úr már a nyomodban jár
 Hogy az Úr már a nyomodban jár

Az Úr már a nyomodban jár

*

Az eredeti dal egy tradicionális néger blues, amit „Run on” és „Run on for a Long Time” címmel is játszanak.

(Fordította: Papp Máté)

Ha szeretni akarsz
Itt vagyok, bármit kérhetsz tőlem
És ha másféle szerelemre vágysz
Majd felhúzok egy maszkot
Ha társat kívánsz, itt a kezem
Szorítsd meg erősen vagy morzsold szét
Úgy lennék
A tiéd

A TIÉD

Vagy bokszoló legyek
Aki érted rögtön ringbe száll?
Esetleg doktor kéne
Aki minden porcikát megvizsgál?
Ha sofőr kellene, csak szállj be
Vagy ha el akarsz vinni egy körre
Taposs bele!
Engedem

A Hold túl fényes
A lánc túl érdes
Az ördög nem alszik
Megígértem, hogy nem futamodok meg
Mert utolérem magam úgyis
De hogyan is kaphatnálak vissza?
Térden könyörögve sem
Inkább elmásznék hozzád
Lábadhoz borulva
Kegeidért kiáltanék
Mint egy szomjas kutya
A szívedet tépném
Szaggatnám a ruhád
S azt kérném: légy
Az enyém

94 És ha elaludnál
Egy percre az úton
Tovább vezetnék
És hogyha egyedül kóborolnál
Eltűnnék nyomban
Vagy a gyereked apja lennék
Ha sétálnál egyet a sivatagban
Át a homokon
Énvelem

Ha szeretni akarsz
Itt vagyok, bármit kérhetsz tőlem
És ha másféle szerelemre vágysz
Majd felhúzok egy maszkot
Ha társat kívánsz, itt a kezem
Szorítsd meg erősen vagy morzsold szét
Így leszek
A tiéd

(Fordította: Papp Máté)

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg. Terjeszti a Budapesti,
a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő)
SZÚCS BALÁZS PÉTER (próza rovat: szbalaazs@freemail.hu , Füstjelek online rovat)

Lapterv es műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

ACSAI ROLAND (Indiáner-gyermekirodalmi rovat)
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PETER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVAN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626
E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címen. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.
ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.